

Міністерство освіти і науки України
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янчука»
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ
ОСВІТИ «МАГІСТР»

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Виконала:

студентка педагогічного факультету
спеціальності 013 «Початкова освіта»

Маковецька Оксана Миколаївна

Керівник:

доктор педагогічних наук, доцент

Марчук Оксана Олександрівна

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент

Шкабаріна Маргарита Андріївна

Рівне-2024

УДК: 372.6:81'27-053.6(477)(07)

**МАКОВЕЦЬКА О. М.
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В
УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Наукове дослідження присвячено вивченню та аналізу теоретико-методичних засад формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови в умовах Нової української школи. У першому розділі досліджено поняття інформаційної культури у психолого-педагогічній літературі, висвітлено особливості роботи з інформацією на уроках інтегрованого курсу «Українська мова та літературне читання», а також розглянуто аспекти формування інформаційної культури молодших школярів на уроках української мови. У другому розділі представлено дослідно-експериментальну перевірку ефективності методики формування інформаційної культури учнів початкових класів. Вивчено рівні сформованості інформаційної культури молодших школярів, розроблено та застосовано методику формування інформаційної культури на уроках української мови. Проведено порівняльну характеристику рівнів сформованості інформаційної культури молодших школярів перед та після формувального експерименту.

Ключові слова: молодші школярі, початкова школа, Концепція Нової української школи. інформаційна культура, робота з інформацією, розвиток інформаційних навичок.

**MAKOVETSKA O.M.
FORMATION OF INFORMATION CULTURE OF PRIMARY SCHOOL
PUPILS IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS IN THE CONDITIONS OF
THE NEW UKRAINIAN SCHOOL**

The scientific research is devoted to the study and analysis of theoretical and methodological foundations of the formation of information culture of primary school students in the Ukrainian language lessons in the conditions of the New Ukrainian School. The first chapter examines the concept of information culture in psychological and pedagogical literature, highlights the peculiarities of working with information in the lessons of the integrated course «Ukrainian Language and Literary Reading», and considers aspects of the formation of information culture of primary school students in Ukrainian language lessons. The second section presents an experimental test of the effectiveness of the methodology for forming the information culture of primary school students. The levels of formation of primary school students' information culture are studied, the methodology for the formation of information culture in Ukrainian language lessons is developed and applied. A comparative characterization of the levels of information culture formation of primary school pupils before and after the formative experiment was carried out.

Keywords: primary school students, primary school, Concept of the New Ukrainian School. information culture, work with information, development of information skills.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	7
1.1. Поняття інформаційної культури у психолого-педагогічній літературі	7
1.2. Робота з інформацією на уроках інтегрованого курсу «Українська мова та літературне читання»	19
1.3. Особливості формування інформаційної культури молодших школярів на уроках української мови	26
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ	33
2.1. Педагогічний аналіз рівнів сформованості інформаційної культури молодших школярів	33
2.2. Методика формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови	40
2.3. Порівняльна характеристика рівнів сформованості інформаційної культури молодших школярів після проведення формувального експерименту	53
Висновки до другого розділу	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному освітньому контексті актуальність проблеми формування інформаційної компетентності учнів молодшого шкільного віку стає невідкладною та визначальною. Суспільство XXI століття, яке охоплене інформаційними потоками та технологічними інноваціями, накладає нові вимоги до освіти. Уміння самостійно мислити, аналізувати та застосовувати знання набуває важливого статусу, перевищуючи просте накопичення ерудиції. Сучасне інформаційне суспільство формує нові цінності, в яких ключовим є не лише володіння знаннями, але і їхнє ефективне використання для розв'язання конкретних проблем.

Освіта XXI століття націлено на розвиток ключових компетенцій учнів, формування нових способів мислення та діяльності. Це вимагає від педагогів не лише передачі фактичних знань, але й активної роботи з розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та інформаційної грамотності. У контексті інформаційно-комунікаційної ери, учні повинні володіти не лише знаннями, але й уміннями швидко та креативно працювати з інформацією, оцінювати її критично та використовувати для рішення завдань.

Отже, завдання вчителів полягає в вихованні та підготовці молоді до активної участі в інформаційному суспільстві, здатної самостійно аналізувати, критично сприймати та творчо використовувати інформацію.

В розв'язанні проблеми інформаційної компетентності учнів молодшого шкільного віку значну увагу приділяли такі видатні науковці, як О. Л. Семенов, А. Н. Зав'ялова, О. Г. Кузьмінська та інші. Ця тема розглядалася як вітчизняними вченими, зокрема В. П. Вембер, А. М. Гуржія, Н. В. Морзе, так і в інтернаціональному контексті, з урахуванням досліджень В. Браздейкіса, С. Джана, Дж. Равена, Б. Цванефелда, Л. Салганіка, Т. Сабаліускаса, Д. Рікена, Д. Букантате та К. Пукеліса та ін.

Однак, попри напрацювання у зазначеній сфері, окреслена проблема є недостатньо вивченою, що визначило вибір теми дослідження: ***«Формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови***

в умовах Нової української школи».

Мета: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність моделі формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови в умовах Нової української школи.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати методичну літературу з проблем формування інформаційної культури учнів початкових класів;

2. Розкрити особливості формування інформаційної культури молодших школярів на уроках української мови;

3. Визначити критерії та показники й схарактеризувати рівні сформованості інформаційної культури молодших школярів, а також визначити діагностичний інструментарій дослідження;

4. Експериментально перевірити ефективність моделі формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови в умовах Нової української школи.

Об’єкт дослідження – процес формування інформаційної культури в учнів початкової школи.

Предмет дослідження – зміст, форми і методи формування інформаційної культури в учнів початкової школи на уроках української мови в умовах Нової української школи.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що розвиток інформаційної культури в учнів початкової школи буде ефективнішим, якщо в освітньому процесі буде реалізовано модель формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови.

Для досягнення мети та розв’язання поставлених задач дослідження використано такі **методи:**

– *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення, абстрагування – для визначення поняттєво-категоріального апарату дослідження, розроблення його методики; історико-логічний – для вивчення теоретичних основ досліджуваної проблеми);

– *емпіричні* (анкетування; індивідуальна бесіда; спостереження; педагогічний експеримент – констатувальний, формувальний, контрольний етапи);

– *методи математичної статистики* (кількісний і якісний аналіз результатів дослідження; метод наочного представлення результатів).

База дослідження: Гімназія с.Михайловичі Рудківської міської ради Самбірського району Львівської області.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що сукупність отриманих результатів сприяє розв'язанню проблеми формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови в умовах Нової української школи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що:

– виділено критерії та показники та рівні сформованості інформаційної культури молодших школярів;

– теоретичні та практичні результати дослідження можуть бути використані учителями початкових класів, методистами; у системі післядипломної педагогічної освіти, а також у закладах вищої освіти.

Апробація та впровадження результатів магістерського дослідження. Обґрунтовані та досліджені автором положення апробовані та впроваджені в освітній процес закладів загальної середньої освіти.

Основні результати дослідження було обговорено на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти» (м. Дніпро, 30 грудня 2023 року), Регіональному науково-практичному семінарі здобувачів ступеня магістра початкової освіти (м. Рівне, 2-3 травня 2023 року), VI Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності» (м. Тернопіль, 5-6 жовтня 2023 року), а також на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти.

Публікації. Основний зміст і результати магістерського дослідження відображено в публікації автора:

1. Рабчинська К. С., Маковецька О. М., Шабатіна А. С., Трохимчук А. Ю. Актуальність формування медіаграмотності учнів початкової школи. *Сучасний стан та тенденції розвитку науки та освіти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Міжнародний гуманітарний дослідницький центр (Дніпро, 30 грудня 2023 р). Research Europe, 2023. С. 71-73.

2. Маковецька О. М. Актуальність формування медіаграмотності сучасних дітей. *Актуальні проблеми дошкільної освіти: досвід, реалії, сьогодення та перспективи*: Збірник тез виступів учасників науково-практичного семінару (м. Рівне, 23 вересня 2023 року) / упор. Л. Б. Мельничук, О. О. Марчук. Т.І. Пагута. ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МЕРУ ім. акад. С. Дем'янчука, 2024.

Структура роботи. Робота складається з двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаної літератури (61 найменування), додатків. Основний обсяг роботи становить 64 сторінки. Робота містить 2 таблиці, 15 рисунків. Загальний обсяг магістерської роботи складає 78 сторінок.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

1.1. Поняття інформаційної культури у психолого-педагогічній літературі

Одним із ключових завдань сучасної школи є підготовка учнів до ефективного сприйняття та обробки великих обсягів інформації, озброєння їх сучасними засобами та технологіями роботи, а також формування в них високого рівня інформаційної культури. Це можливо лише в сприятливому інформаційному освітньому середовищі, де вчителі самі володіють високим рівнем інформаційної культури та розуміють важливість своєї ролі у формуванні особистості учня, яка є частиною інформаційної цивілізації [26].

Світоглядний компонент інформаційної культури учнів базується на кількох ключових аспектах. По-перше, це включає наукове розуміння сучасної картини світу, єдності інформаційних законів у природі та суспільстві, а також усвідомлення значущої ролі інформації в еволюційних процесах та її вплив на природні та соціальні системи. Другий аспект визначається знанням про інформаційну інфраструктуру суспільства, правові та етичні норми взаємодії в інформаційному середовищі, а також про інформаційну безпеку суспільства й особистості. Нарешті, третій аспект виявляється у формуванні особистісного розуміння та цінностей, базуючись на рефлексивному усвідомленні себе, мотивів, цілей, діяльності та власного місця в суспільстві, розвинутої незалежності й відповідальності [59].

Шкільний період є найбільш сприятливим для початку формування інформаційної культури особистості, оскільки школа може систематично розв'язувати ці завдання, враховуючи вікові та психологічні особливості учнів.

Такий поетапний підхід до формування інформаційної культури в шкільному віці визначає його стратегічну важливість [8].

Ознайомлення з основами інформаційної культури, яке відповідає розвитку інформаційної грамотності, розпочинається в початковій школі, де активізується розвиток пізнавальних здібностей, формуються змістовні узагальнення і поняття, а також світоглядні переконання. Важливо відзначити, що відстрочене формування деяких структурних компонентів інформаційної культури через психологічні особливості розвитку особистості може ускладнити чи навіть перешкодити розвитку інших [21].

Молодший шкільний вік є ключовим для формування інформаційної грамотності, що є невіддільною частиною інформаційної культури особистості. Саме на цьому етапі відбувається активізація розвитку пізнавальних здібностей, формування змістовних узагальнень і понять, а також становлення світоглядних переконань [22].

У формуванні інформаційної культури у дітей можна виділити кілька ключових аспектів [35]. По-перше, це розуміння ролі інформації в житті суспільства. Далі, важливим аспектом є знання інформаційних ресурсів і готовність до сприйняття інформації. Також важливим є вміння ефективно здійснювати пошук та вибирати інформацію з різних джерел. Здатність аналітично обробляти, використовувати та створювати нову інформацію є ще одним важливим аспектом формування інформаційної культури у молодших школярів.

Сучасні вимоги не обмежуються лише обсягом інформації, якою володіє особа, але також орієнтовані на її здатність самостійно здобувати нові знання, використовуючи різноманітні інформаційні ресурси, такі як друковані тексти, аудіо- та відеоматеріали та електронні мережі [33].

У молодшому шкільному віці формування інформаційної культури особистості визначається такими аспектами, як вміння виражати потребу в інформації, ефективний пошук необхідної інформації в різноманітних джерелах, обробка та створення якісної інформації, управління індивідуальними

інформаційно-пошуковими системами, а також оцінювання інформації та навички в інформаційному спілкуванні [55].

З урахуванням безперервності інформаційної освіти надзвичайно важливо здійснювати формування інформаційної культури на всіх етапах шкільної освіти для забезпечення наступності. Кожна ланка у формуванні структурних компонентів інформаційної культури визначається рівнем розвитку на певному етапі, забезпечуючи гладкий перехід на вищий рівень сформованості інформаційної культури, враховуючи вікові особливості. Такий послідовний підхід дозволяє ефективно формувати структурні компоненти інформаційної культури [40, с. 8], коли дитина вже може свідомо діяти на основі аналізу та суджень, використовуючи наявний резерв знань [36].

Врахування психологічних, вікових та індивідуальних особливостей учнів початкової школи є ключовим елементом для досягнення ефективності у формуванні інформаційної культури у молодших школярів. Таким чином, організація успішного процесу формування інформаційної культури у молодших школярів вимагає уважного врахування загальних тенденцій розвитку учнів цього вікового періоду [44].

Молодший шкільний вік є періодом ключового значення для розвитку дитини. На цьому етапі гра є провідною формою діяльності, яка поступово переходить у навчальну, спрямовану на освоєння її структурних елементів. В процесі навчання у молодших школярів формується логічне та теоретичне мислення, розвиваються важливі здібності, такі як рефлексія, аналіз та уявне планування. У цьому віці дитина виявляє свідому потребу та мотивацію до навчання. Фахівці вбачають, що на даному етапі дитина опановує систему дій, яка буде важлива для успішної пізнавальної діяльності у майбутньому [46].

Психологи вказують на те, що рівень розумового розвитку молодших школярів є передумовою для систематичного та цілеспрямованого навчання. У цьому віці зростає бажання займатися новими, більш «дорослими» видами діяльності та виконувати завдання, які вважаються важливими не лише для себе, але й для навколишніх. Молодший школяр ще не сформував пізнавальних

інтересів, виявляє «всеїдність» у засвоєнні інформації та проявляє відсутність вибіркового підходу до неї. Умови великої вразливості нервової системи дитини цього віку важливо враховувати ризики інформаційного перенавантаження, що може викликати стомлення [29].

Вчителі початкових класів повинні уважно враховувати всі вищезазначені особливості молодшого шкільного віку для ефективної підготовки учнів до життя в інформаційному суспільстві. Це вимагає формування в них інформаційної культури, алгоритмічного стилю мислення та дослідницьких навичок. Забезпечення цілісного розвитку особистості кожного учня передбачає врахування розвитку його індивідуальних здібностей у вільних діалогах, взаємодії з іншими людьми та самостійному створенні індивідуальних та групових інформаційних продуктів і проєктів [55].

Це можливо досягти через послідовне вирішення таких завдань [46]:

- розвиток у школярів навичок аналізу суджень і побудови правильних умовиводів за допомогою вирішення логічних завдань;
- опанування основ алгоритмізації діяльності з акцентом на поетапну деталізацію;
- формування умінь створювати символні моделі під час розв’язання завдань, які постійно ускладнюються з підвищенням освітнього рівня учнів;
- розвиток здібностей до малювання і художньої творчості;
- опанування системи знань про особливості та характеристики моделей комунікації сучасної людини в інформаційному суспільстві, різні види та джерела навчальної інформації;
- розбудова діалогу і відносин співпраці в інформаційно-освітньому середовищі школи та в інтернет-просторі;
- створення індивідуальних та групових інформаційних продуктів і проєктів;
- усвідомлення та опанування ІКТ (інформаційно-комунікаційних технологій) як засобу вираження особистісної самореалізації та самовираження;

– формування операціонального стилю мислення, що передбачає формалізацію завдань, визначення взаємозв'язків та розробку плану рішення;

– розвиток конструкторських і дослідницьких здатностей до активної творчості з використанням комп'ютера та сучасних технологій.

Проблема формування інформаційної культури учня пов'язана з взаємозв'язком між термінами «інформаційна культура» і «загальнонавчальні вміння», які мають певну спорідненість. У сучасних умовах існування і розвитку інформаційного суспільства діти виявляють висхідний інтерес до раціонального здобуття та обробки інформації, що неможливо без відповідних навичок [44].

Ідея вчити дітей ефективно знаходити необхідну інформацію в різних джерелах, адаптувати форму її подання для зручного сприйняття та опрацювання, а також запам'ятовувати, стає доступною та зрозумілою для дітей. Вони можуть бути «співавторами» у процесі формування власної інформаційної культури. Сучасне вивчення навичок роботи з різними видами інформації (традиційною та сучасною), а також розвиток аналітичних, трансформаційних, творчих та розповсюджувальних здібностей є загальнонавчальними вміннями [40].

Впровадження інформаційних технологій має здійснюватися не лише за допомогою вивчення адаптованих шкільних «основ інформатики» для дітей молодшого віку, але й через комплексне перетворення навколишнього середовища, створення нових засобів для розвитку дитини, включаючи спеціальні комп'ютерні програми та сучасні педагогічні методи їх використання [53].

Найбільш ефективно формування інформаційної культури учнів досягається завдяки взаємодії різних чинників. Це включає вивчення інформатики з початкової школи, розвиток індивідуальних здібностей особистості, формування міжпредметних зв'язків, розвиток операційного стилю мислення та високу інформаційну культуру педагога [29].

В умовах інформатизації суспільства ключовим інструментом для формування інформаційної культури молодших школярів стають інформаційно-

комунікаційні технології (ІКТ). Володіння ІКТ дозволяє ефективно використовувати різноманітні джерела інформації для збирання, аналізу, опрацювання та зберігання даних і відомостей. Це також сприяє автоматизації розрахунків, візуалізації досліджуваних явищ і процесів, моделюванню, вимірюванню та управлінню зовнішніми об'єктами. Зазначається, що ефективність формування інформаційної культури у молодших школярів значною мірою залежить від особистісних якостей вчителя, його ціннісних орієнтацій та пріоритетів [52].

Інформаційна культура особистості тісно пов'язана з загальнонавчальними знаннями та вміннями, що визначають успішне освоєння різних навчальних предметів. Взаємодія знань і вмінь сприяє ефективному засвоєнню навчального матеріалу на рівні дидактики. Загальнонавчальні уміння орієнтовані на самостійне навчання і включають операції, не пов'язані з конкретним предметним змістом, але спрямовані на роботу з навчальною інформацією. Це охоплює вміння працювати з відомостями, генерувати, передавати, запам'ятовувати та перетворювати їх. Ці уміння є важливою основою для подальшого опанування комп'ютерною культурою. У початкових класах формується стиль навчальної діяльності, який може бути репродуктивним, дослідницьким або творчим. Важливо враховувати, що формування навчальної діяльності базується на діях, які дозволяють застосовувати уміння та навички в різноманітних навчальних ситуаціях, а не лише на предметних знаннях і вміннях. Загальнонавчальні вміння розглядаються як універсальні способи отримання та використання знань, які можна застосовувати в різних навчальних предметах, відмінно від предметних умінь, що є специфічними для конкретної дисципліни [50].

Ідея навчання дітей швидко та ефективно знаходити необхідні відомості в різних джерелах, таких як книги, комп'ютери, навколишня природа та спілкування, є зрозумілою та близькою для них. Якщо надати належне керівництво, діти можуть активно брати участь у формуванні власної інформаційної культури. Поступове та ретельно вивчення роботи з різними

типами інформації, розвиток навичок орієнтації в інформаційному потоці, а також вміння аналізувати, перекодовувати, створювати, усвідомлювати та поширювати інформацію вважаються загальнонавчальними навичками [49].

У початковій школі важливо навчати учнів раціональній роботі з даними та відомостями. Це включає в себе вміння обирати джерело інформації та оцінювати його адекватність для конкретного завдання. Дітям потрібно навчати ефективно використовувати різні джерела, включаючи взаємодію з дорослими та однолітками, оброблення текстової інформації з різних джерел, а також вміння виділяти головне, структурувати та адаптувати обсяг відомостей залежно від завдань навчання. Сучасний підхід до викладання інформатики в початковій школі, зокрема завдяки предмету «Інформатика», визначає проблеми, пов'язані зі створенням відповідних умов, методів та форм для вивчення цих навичок [46].

Отже, процес формування інформаційної культури у школярів слід розглядати як важливу частину програми розвитку загальнонавчальних навичок, а не як їх альтернативу. У цьому контексті комп'ютерна програма стає необхідною складовою розвивального предметно-ігрового середовища. Важливо враховувати, що комп'ютер сам по собі не відіграє визначальну роль, якщо відсутня загальна концепція його використання в початковій освіті, програмно-методичне забезпечення та урахування психофізіологічних особливостей дітей [45].

У контексті створення освітнього середовища важливими психолого-педагогічними умовами є визнання провідної діяльності як ключового фактора у розвитку дитини, забезпечення балансу між репродуктивною, дослідницькою та творчою діяльністю, а також орієнтація на відносні показники успішності учня [44].

Умови формування інформаційної культури включають застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які дозволяють ефективно використовувати джерела інформації для збирання, аналізу, опрацювання і зберігання даних, а також автоматизацію розрахунків і візуалізацію процесів.

У початковій школі важливо навчати учнів раціональної роботи з даними та відомостями, враховуючи їх уміння обирати джерела інформації, ефективно працювати з різними джерелами та виділяти головне від другорядного. При цьому, використання носіїв даних не має вирішального значення, і його використання може бути інтегрованим з іншими інформаційними ресурсами [43].

Процес формування інформаційної компетентності може бути розглянутий як послідовність етапів. На репродуктивно-фактологічному етапі оцінюються інформаційні вміння і навички, застосовуючи їх на рівні алгоритмічного використання. Продуктивно-тактичний етап включає організацію діяльності учнів для формування предметних вмінь та розвитку навичок роботи з інформацією. Рефлексивно-стратегічний етап передбачає залучення до інформаційно-практичної діяльності, що виражається у створенні проєктів [42].

Процес формування інформаційної компетентності може бути розглянутий через кілька етапів:

1. Доступ: цей етап включає виникнення потреби в інформації, а також пошук та відбір необхідної інформації.
2. Оцінка: на цьому етапі проводиться аналіз, узагальнення та структурування зібраної інформації.
3. Використання: цей етап передбачає застосування та передачу отриманої інформації [39].

Функції інформаційної компетентності включають:

- Пізнавальну: спрямована на систематизацію знань, пізнання та самопізнання.
- Комунікативну: розкривається у процесах передачі та прийому інформації під час спілкування.
- Адаптивну: дозволяє дитині адаптуватися до умов життя та діяльності в інформаційному суспільстві.
- Нормативну: виявляється як система моральних і вимог в інформаційному суспільстві.

– Оцінку: спрямована на активізацію здатності орієнтуватися в потоках різноманітної інформації та оцінювання її значущих і другорядних аспектів, достатності й правдивості джерел інформації для розв'язання практичних завдань [38].

Предметна інформаційна грамотність учнів початкової школи може бути розділена на наступні компоненти:

- мотиваційний;
- когнітивний (знання на рівні елементарних уявлень);
- операційний (володіння методами пошуку, обробки та зберігання інформації);
- аксіологічний (сприйняття інформації та методів роботи з нею як цінності) [35].

Критерії формування інформаційної компетентності випускників початкової загальної освіти визначаються відповідно до компонентів її формування:

- мотиваційний критерій;
- когнітивний критерій;
- ціннісний критерій;
- діяльнісний критерій;
- рефлексивно-оцінний критерій [34].

Ефективне формування інформаційних умінь учнів початкових класів забезпечується за допомогою комплексу педагогічних умов, таких як інформатизація навчального процесу, врахування індивідуальних особливостей, забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії та диференційованого підходу [33].

Реалізація процесу формування інформаційної компетентності ґрунтується на принципах системності, цілісності, доступності, відкритості, наочності, особистісного цілепокладання, проблемності та метапредметності.

Основи інформаційної компетентності формуються на всіх предметах освітнього циклу. Наприклад, на уроках української мови та літературного читання наводяться різні способи передачі інформації, включаючи буквенний і

пiктографiчний; учнi знайомляться з потенцiйними джерелами iнформацiї та методами її пошуку, такими як словники та енциклопедiї, в тому числi комп'ютернi; пiдвищують рiвень мовної компетентностi за допомогою додаткових джерел iнформацiї [31].

Навчальна та позанавчальна дiяльнiсть у початковiй школi дають можливiсть формувати три *групи iнформацiйних умiнь*.

1. Iнформацiйно-пошуковi вмiння:

- вмiння орiєнтуватися у пiдручнику, словнику, довiдковiй лiтературi;
- вмiння працювати з текстом (звертати увагу на видiлення, визначити основну думку; критично оцiнювати джерело iнформацiї з погляду її вiдповiдностi запиту, iнформацiю (точнiсть, достатнiсть та релевантнiсть iнформацiї), групувати матерiал на головний та другорядний).

Ця група умiнь спирається на знання учнiв видiв джерел iнформацiї, апарату орiєнтування в друкованому джерелi iнформацiї. Молодший школяр повинен знати, за якими принципами збудовано словник. Вивчення iнформацiї неможливе без знання видiв текстової iнформацiї (фактуальна, пiдтекстова, концептуальна) та видiв читання (вивчаюче, переглядове, ознайомлювальне).

2. Iнформацiйно-аналiтичнi вмiння:

- вмiння описувати аналізований об'єкт (явище);
- вмiння порiвнювати об'єкти, класифiкувати їх;
- вмiння самостiйно давати тлумачення поняттям;
- вмiння шукати незрозумiле слово, отримувати iнформацiю про його значення з морфемної структури;
- вмiння аналізувати текст науково-пiзнавального характеру, самостiйно знаходити у ньому ключовi слова, складати план тексту;
- вмiння отримувати iнформацiю з малюнку, схеми, алгоритму, таблицi;
- вмiння переводити iнформацiю з однiєї форми до iншої.

Iнформацiйно-аналiтичнi вмiння неможливо мати без знання учнями логiчних прийомiв розумових процесiв (аналiз, узагальнення, порiвняння, класифiкацiя, синтез та iнших). Молодший школяр повинен знати, що таке

ключові слова та як складається план тексту [30].

Заняття у початковій школі надають широкі можливості навчання учня початкових класів створювати інформаційні продукти.

Інформаційний продукт – це оброблена інформація, перетворена з однієї форми на іншу (стислий переказ наукового тексту, план, алгоритм, схема, таблиця, інструкція, тези та інше).

По створенню алгоритму вчителем може бути побудована система занять, оскільки багато завдань вирішуються алгоритмічно [28].

Дуже важливо навчати школярів «технікою мислення», сформувати в них вміння та навички аналітико-синтетичної роботи. Тому при засвоєнні нового матеріалу необхідно чітко планувати логічні операції, оскільки саме володіння системою операцій формує в учня раціональні розумові дії, отже й «інтелектуальні» навички загалом. Планування розумових операцій є особливо корисним при навчанні української мови й особливо при опануванні навичками правопису [17].

3. Вміння, спрямовані на зберігання інформації:

- уміння вибрати раціональний спосіб зберігання інформації (текст, таблиця, схема);
- вміння впорядкувати інформацію за абеткою;
- вміння використовувати зручні мнемонічні прийоми роботи з інформацією.

При формуванні цієї групи вмінь знадобляться знання учнями способів зберігання інформації та мнемонічних прийомів для роботи з інформацією (план, конспект, угруповання, класифікація тощо) [27].

Отже, завдання слід розглядати як завдання, спрямовані на засвоєння різних аспектів мови та інформації, такі як лексичні, фонетико-графічні, граматико-орфографічні, синтаксичні та стилістичні. Вирішення цих завдань сприятиме формуванню вмінь аналізу, пояснення, розмірковування, порівняння, узагальнення, класифікації та висновку. Такий підхід сприятиме розвитку абстрактного наукового мислення, зокрема лінгвістичного, та правильному

засвоєнню мовних концепцій та їх використанню у практиці мовлення, а також накопиченню досвіду інформаційної діяльності [25].

Ключовим критерієм розробки типових завдань для формування інформаційної компетентності у молодших школярів є їхня доступність для цільової аудиторії, зокрема для дітей початкової школи [23].

Зміст навчальних процесів з інформацією початковій школі може бути представлено трьома групами навчальних процесів (умінь), які характеризують інформаційну діяльність молодших школярів:

1. Пошук, селекція, фіксація інформації, що передбачає вміння знаходити інформацію за заданою основою, суттєвими ознаками, представленою у явному та неявному вигляді. Фіксувати інформацію різними способами: словесно, як таблиці, схеми, графічно тощо.

2. Перетворення, інтерпретація та застосування інформації, що передбачає вміння впорядковувати інформацію за заданою або самостійно обраною основою, порівнювати між собою об'єкти, розуміти інструкцію до виконання завдання, подану різними способами (словесно, як таблиці, схеми), встановлювати прості зв'язки, робити припущення та елементарні висновки, ґрунтуючись на особистому досвіді, знаходити аргументи, що підтверджують висновки, зіставляти та узагальнювати інформацію, відповідати на поставлені у завданні питання.

3. Оцінка правдивості інформації, що передбачає вміння висловлювати оцінні судження і свою точку зору, на основі наявних знань, життєвого досвіду ставити під сумнів вірогідність інформації, представленої в різних видах, виявляти неправдивість отриманих відомостей, прогалини в інформації та знаходити шляхи виправлення цих прогалин [22].

Другою основою для класифікації завдань є джерела інформації. За цим критерієм завдання можна умовно поділити на шість груп: вербальні (основані на слові), текстові (включають речення та тексти), словникові (з використанням словників та інших довідкових матеріалів), табличні (включають всі можливі таблиці), графічні (засновані на графічних зображеннях, знаках та символах),

схеми. Однією з ключових задач сучасної системи освіти є створення педагогічних умов для якісного навчання [21].

При вивченні нового матеріалу важливо чітко планувати логічні операції, оскільки володіння цими операціями розвиває в учнів раціональні розумові навички та «інтелектуальні» здібності взагалі. Планування розумових операцій особливо корисне у навчанні української мови, зокрема при опануванні навичками правопису [24].

Таким чином, первинний досвід роботи з інформацією закладається на першому етапі навчання у школі та стає запорукою успішного навчання надалі. Для продуктивного формування інформаційної грамотності учнів важливо вибудовувати навчальну та позанавчальну діяльність молодших школярів з огляду на їх вікові особливості. Завдання мають розглядатися як навчально-інформаційні завдання (лексичні, фонетико-графічні, граматично-орфографічні, синтаксичні, стилістичні). Вирішення таких навчальних завдань буде спрямоване на формування вміння аналізувати, пояснювати, розмірковувати, зіставляти, узагальнювати, класифікувати, робити висновки, що сприяє нагромадженню досвіду інформаційної діяльності.

1.2. Робота з інформацією на уроках інтегрованого курсу «Українська мова та літературне читання»

Сучасна освіта з мови та літератури в школі фокусується на розвитку ключових та предметних компетентностей мовної особистості, наголошуючи на формуванні учня як власне мовця та читача. В контексті завдань Нової української школи основною метою освітньої галузі «Мова і література» є розвиток особистості учня, вирощування мовленнєвої та читацької культури, комунікативної та літературної компетентності, гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій [24].

Формування компетентностей учня здійснюється під час навчально-пізнавальної діяльності, зокрема, на уроках української мови та літератури. Це вимагає вчителя використовувати інноваційні педагогічні підходи та ефективні технології для формування особистості сучасного учня, який може вільно, правильно та вміло спілкуватися в різних сферах суспільної комунікації [20].

Сьогодні вчителі-словесники стикаються з важливим завданням не лише передавати знання з лінгвістики та літератури, розвивати мовні, мовленнєві та читацькі вміння, але й цілеспрямовано збагачувати інтелект учнів, задовольняти їхні естетичні потреби, розширювати знання про навколишній світ, історію та культуру. Для відповіді на освітні вимоги вчителі повинні використовувати сучасні технології навчання та переосмислювати традиційні методи викладання, оновлюючи процес проведення уроків [20].

Успіх у навчанні української мови та літератури прямо пропорційно залежить від креативності вчителя, бажання навчити й майстерності передати свої знання учням. Досягти поставлених освітніх цілей, на нашу думку, вчитель-словесник зможе за умови впровадження в практику навчання творчо підготовленої інтегрованої технології [18].

З метою створення умов для широкої адаптації молодшого школяра в інформаційному світі до обов'язкових результатів навчання включено *вміння працювати з інформацією*. У Державному стандарті початкової освіти [24] зазначено такі уміння:

– критично сприймає інформацію для досягнення різних цілей; уточнює інформацію з огляду на ситуацію ; на основі почутого створює асоціативні схеми, таблиці; виокремлює необхідну інформацію з різних усних джерел, (мовно-літературна галузь);

– перетворює інформацію (почуту, побачену, прочитану) різними способами у схему, таблицю, схематичний рисунок, обирає дані, необхідні і достатні для розв'язання проблемної ситуації; використовує відомі засоби добору необхідних даних для розв'язання проблемної ситуації (математична галузь);

– знаходить, систематизує (згідно з планом) інформацію про навколишній світ; використовує технічні прилади й пристрої для пошуку інформації представляє інформацію у вигляді малюнка, схеми, графіка, тексту, презентації тощо (природнича галузь);

– пояснює основні інформаційні процеси у близькому для себе середовищі (дім, школа, вулиця) на основі власних спостережень;

– знаходить інформацію, зберігає дані на цифрових носіях, перетворює інформацію з однієї форми в іншу за допомогою поданих шаблонів, порівнює різні способи представлення інформації, аналізує та впорядковує послідовності висловлює припущення про правдивість інформації, отриманої з цифрових джерел, розрізняє факти й судження створює інформаційні продукти, поєднуючи текст, зображення, звук тощо для представлення ідей та/або результатів діяльності (інформатична галузь);

–намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї (соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь);

–знаходить потрібну інформацію про минуле і сучасне; добирає джерело інформації відповідно до потреб і зацікавленості; виокремлює факти, які викликають сумніви; знаходить інформацію, яка спростовує або підтверджує сумніви; пояснює можливі наслідки поширення неправдивої інформації (громадянська та історична освітня галузь) [20].

Аналіз обов'язкових результатів навчання показує, що вміння «працювати з інформацією» утверджується як навички пошуку, аналізу, обробки, зберігання, поширення та подання інформації в оптимальній формі. Це визначає основу інформаційної культури особистості, яка формується в початковій школі під час освоєння елементів лінгвістичної, математичної, природничої та інформаційної грамотності. Спрямований розвиток учнівської здатності до роботи з різними джерелами та формами подання інформації здійснюється під час навчання, яке концептуалізується як інформаційний процес обробки інформації, охоплюючи в себе такі аспекти, як слухання, говоріння, читання, письмо, запам'ятовування

віршів, розв'язання математичних задач, обчислення, ведення щоденника природи та інше [18].

Для впровадження зазначених завдань Державним стандартом початкової освіти, які формують вміння працювати з інформацією, у програму математики включено контентну лінію під назвою «Робота з даними» [24].

Зауважимо, що поняття «дані» – багатозначне; у різних суспільних відносинах має різний науково формалізований зміст та сутність, вживається у різних аспектах, зокрема:

– інформація (відомості, показники), необхідна для ознайомлення з ким/чим-небудь, для характеристики когось/чогось або для прийняття певних висновків, рішень;

– форма представлення інформації (буквено-цифрова, числова, текстова, таблична, звукова, графічна тощо). Вважається, що дані є інформацією лише тоді, коли вони несуть значення у заданому контексті [24].

Метою змістової лінії «Робота з даними» у початковій школі є ознайомлення учнів на практичному рівні з найпростішими способами виділення і впорядкування даних за певною ознакою.

У змістовій лінії «Взаємодіємо усно» мовно-літературної освітньої галузі робота з інформацією представлена таким чином.

1. Ключові слова у висловленні.
2. Логічний наголос як засіб виділення ключових слів.
3. Перепитування як уточнення інформації.
4. Види інформації: текстова, графічна, звукова (без уведення термінів).
5. Перетворення інформації.
6. Комікс, ілюстрації, схема, таблиця, мапа думок тощо як перетворена почута інформація [58].

Інтеграція навчальних предметів у сфері «Мова і література» розглядається як процес формування учнівської цілісної духовної та мовної картини світу. Цей підхід реалізується через визначення цілей та завдань шкільних програм і впровадження на рівні змісту кожного компонента, а також методології

проведення уроків. У своїх дослідженнях ефективності інтегрованого навчання займалися вчені лінгводидактики (О. Біляєв, Л. Варзацька, М. Вашуленко, М. Пентилюк та ін.) і методисти літературної освіти (Н. Волошина, М. Жулинський, О. Мазуркевич, В. Шуляр та ін.).

Інтегрований урок визначається як форма навчання української мови, де змістовний матеріал кількох предметів поєднується на основі спільної теми та дидактичного матеріалу. Його характеризує об'єднання дидактичних цілей кількох предметів за допомогою ефективних інтегрованих методів та засобів [15].

Сучасна лінгводидактика пропонує різні класифікації інтегрованих уроків, враховуючи різні ознаки, такі як: предмети, що інтегруються (мова і література; мова і музика; мова, народознавство і музика тощо); мети уроку (автономні, домінантні, супровідні цілі); місце проведення (класні, позакласні, комбіновані); час проведення (урок, спарені уроки); кількість уроків (подвоєні, потроєні) [15].

Особливий акцент слід робити на уроках інтегрованого вивчення української мови та літератури, оскільки ці два предмети є взаємопов'язаними і їх викладає один і той же вчитель. За підтримкою Тетяни Донченко висловлюється ідея об'єданого вивчення мови та літератури, а також впровадження інтегрованого курсу словесності. Особливість уроків словесності полягає у вивченні мовних одиниць на основі аналізу тексту, зокрема уривка з художнього твору, в об'єднанні змісту і форми. Використання добре підібраних художніх текстів на таких уроках вважається ефективним засобом інтеграції, який дозволяє висвітлити спільний для обох предметів навчальний матеріал.

Суміжне вивчення мови та літератури сприяє розвитку в учнів навичок уважного та критичного читання, сприймання художніх творів, а також аналізу та розкриттю мовних засобів, що забезпечують яскравість та виразність мовлення.

Інтегровані уроки мають сприяти не лише об'єднанню мовних, мовленнєвих та літературних тем, але й відбуватися в певному логічній послідовності до або після вивчення конкретного розділу. Також важливим є введення вступних і

підсумкових інтегрованих уроків. Необхідно визначити мету інтегрованого уроку, яка має сприяти цілісності навчального процесу і формуванню знань та вмінь учнів на новому рівні. При цьому враховуються навчальна, розвивальна та виховна мета для кожної із інтегрованих дисциплін – мови та літератури [19].

Вчителі, які є фахівцями та вченими, повинні уникати монотонності в побудові інтегрованих уроків та робити кожен з них цікавим і новаторським для учнів. Плануючи проведення інтегрованого уроку, слід розподілити час рівномірно між різними предметами, уникаючи дублювання завдань та старанно доповнюючи або розширюючи їх взаємодію.

Інтегровані уроки мають значний розвивальний потенціал, оскільки вони дають можливість учням взаємодіяти з різними аспектами людського життя. Ключовим є забезпечення того, щоб робота учнів була спроектована так, щоб всі аспекти навчально-виховної діяльності об'єдналися в єдине ціле, стимулюючи їх творчу, пізнавальну та самостійну діяльність.

Важливо визначити продуктивні методи, прийоми і засоби, а також вибрати дидактичний матеріал для інтегрованих уроків. Методи, які використовуються на уроках мови, мовлення та літератури, спрямовані на виконання завдань переважно компаративного, зіставного та творчого характеру. Аналіз текстів на інтегрованих уроках включає різні аспекти, такі як змістовий, мовний, літературознавчий, стилістичний, типологічний, жанровий, композиційний і т.д. Важливим є вміння вчителя ефективно керувати учнями під час аналізу тексту та розвивати їх розумову діяльність на основі знань про систему мови та літературні теоретичні концепції [48].

Вважаємо, що метод проєктів є ефективним засобом різновекторного вивчення явищ та інформаційних понять української мови та літератури. Проєкти, такі як «Влучні вислови поета/письменника», «Історія фразеологізму», «Музика у словах», «Слова-фарби у поезії», «Мовний портрет головного героя твору» та інші, зацікавлюють учнів та сприяють їхньому самовиявленню. Важливо зазначити, що інтегровані проєкти можуть ефективно розвивати та поєднувати мисленнєву, мовленнєву та літературну діяльність учнів [60].

Підтримка ідеї інтегрованого навчання української мови та літератури отримувалася від вченого В. Сухомлинського, який, хоча не використовував сам термін «інтеграція», але втілював цей підхід під час викладання цих предметів. Його концепція «Уроків мислення серед природи» об'єднувала мисленнєву, мовленнєву та літературну діяльність учнів. Ці уроки включали перед урочну екскурсію, створення робочих листочків, лексико-граматичну роботу, редагування тексту та інші етапи. Твори Сухомлинського, що використовувалися на цих уроках, сприяли розвитку мовної, мовленнєвої та літературної грамотності учнів, виховуючи цінності, які є ключовими для випускників Нової української школи [57].

Сучасні інтегровані технології уроків української мови та літератури можна успішно адаптувати за форматом «Уроків мислення серед природи», наприклад, через «Поетичний практикум» для опрацювання поезії та розвитку орфоепічних та акцентуаційних навичок, або «Українська пісня й українське слово» для вивчення фольклору та аналізу мовних засобів утворення стилістичних фігур. Сухомлинський приділяв велике значення слову та мелодії як виховній силі, що розкриває народні ідеали та сподівання. Його підхід є актуальним для сучасної освіти, спрямованої на розвиток патріотичного виховання, людиноцентризму, гуманізму та компетентності української мови та літератури [54].

Важливо зауважити, що впровадження інтегрованих уроків у практику Нової української школи вимагає особливої уваги, оскільки їх часте використання може мати непередбачувані наслідки. З одного боку, часткова інтеграція може не призвести до очікуваних навчально-виховних результатів та викликати нудьгу серед учнів. З іншого боку, повна інтеграція всіх предметів може призвести до зниження загального рівня знань та ускладнити використання конкретних методів для вирішення актуальних завдань [32].

Отже, інтегровані уроки мови, мовлення і літератури представляють сучасний підхід до викладання словесності та є частинами освітньої галузі «Мова і літератури». Вони спрямовані на вивчення взаємопов'язаного навчального матеріалу та реалізацію змістових ліній програми з української мови і літератури

та роботи з інформацією. Такий підхід сприяє комплексному розвитку комунікативної і літературної компетентності учнів.

1.3. Особливості формування інформаційної компетентності молодших школярів на уроках мовно-літературної галузі

Впровадження нової освітньої парадигми в Україні через державні освітні стандарти вимагає актуалізації змісту навчання та виховання молодших школярів. Особливу важливість у цьому контексті набуває формування ключових компетентностей, зокрема інформаційної компетентності.

Інформаційна компетентність є складовою частиною життєвої компетентності молодших школярів, виявляючи себе в усіх галузях освіти, які вони вивчають у початковій школі. Ця компетентність визначає їхні здатності до ефективної взаємодії з іншими людьми, роботи в команді, досягнення консенсусу, уникнення конфліктів, самостійного прийняття рішень та взяття на себе відповідальності за їхні наслідки для оточуючих. Важливою є також їхня здатність цінувати навколишнє середовище та свою власну особистість [61].

Розвиток інформаційної компетентності молодших школярів є міжпредметним процесом, що відбувається під час вивчення різних шкільних предметів. Важливий потенціал для формування інформаційно-грамотної поведінки учнів молодших класів міститься як у навчальних програмах, так і в організації виховної роботи з дітьми [16].

Форми впливу педагога на розвиток інформаційної компетентності молодших школярів обумовлені конкретною педагогічною ситуацією, рівнем педагогічного впливу та розвитку учнів. Для досягнення цієї мети педагог може використовувати як індивідуальні, так і групові форми роботи з дітьми. Індивідуальна форма включає роботу педагога з кожним учнем окремо, сприяючи розвитку його самостійності та впевненості у собі. Попри ці позитивні аспекти, індивідуальна робота може вимагати значних зусиль як від педагога, так і від учня [48].

Застосування індивідуальних і групових форм роботи дозволяє більш ефективно організувати освітній процес. Спрямований на розвиток інформаційної компетентності учня, навчальний процес у початковій школі передбачає створення умов для формування у дитини досвіду пізнавальної та творчої діяльності, інтеграції теорії та практики освіти, моделювання через педагогічні технології контекстного навчання предметного та соціального змісту життя та діяльності молодшого школяра, а також формування ціннісного ставлення до навколишньої дійсності [56].

Оскільки освоєння інформаційної компетентності передбачає міждисциплінарний характер, використання інтерактивних методів навчання при вивченні різних навчальних предметів може сприяти ефективній міжособистісній взаємодії між учнями, незалежно від типу навчального предмета і мати контекстуальний характер [37].

Організація навчання в інтерактивній формі порушує традиційну послідовність від теорії до практики, спрямовуючи процес від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через практичне використання. Цей підхід є важливим у формуванні інформаційної компетентності, оскільки він визнає, що вчителю неможливо бути єдиним джерелом знань і досвіду. Засвоєння соціальних знань та навичок, які надходять «знизу», спричинює менший внутрішній опір та сприяє більш поглибленому засвоєнню матеріалу. Використання інтерактивних методів навчання спонукає до ситуативних мотивів діяльності; активність, підкріплена цими мотивами, сприяє формуванню стійких цінностей та переконань, що входять в семантичне поле інформаційної компетентності особистості [1].

Вивчення суспільствознавчих, мовознавчих та літературознавчих предметів узгоджується із розвитком соціокультурної компетентності. Формування інформаційної компетентності учнів включає у себе освоєння культурних і духовних цінностей та норм, які регулюють соціально-комунікативні відносини та сприяють естетичному та морально-етичному розвитку [2].

Під час вивчення літературно-поетичних творів для формування інформаційної компетентності слід пропонувати учням написання літературних та поетичних творів на визначену чи вільну тему. Робота над твором допомагає учням актуалізувати власний досвід, визначити його вплив на особистісний розвиток та особливості життєвих цінностей. Педагогічний аналіз учнівських творів сприяє формуванню пізнавальної активності, стимулює інтерес до гуманітарних предметів, розкриває та оптимізує духовний потенціал учнів через розв'язання особистісних проблем [29].

Інформаційна компетентність під час вивчення учнями різних навчальних предметів має три аспекти: інформаційний (знання), поведінковий (поведінка, вміння, навички) і ціннісно-оціночний (морально-етичний).

Основними *методами* формування інформаційної компетентності є проблемно-пошуковий метод, самоосвіта і взаємоосвіта, елементи проєктного навчання, евристичні дослідження, рольові ігри, екскурсії тощо.

Отже, одним з ефективних методів роботи з молодшими школярами є *метод проєктів*. Специфіка його застосування «полягає в стимулюванні інтересу дітей до навчання через організацію їхньої самостійної діяльності, постановку перед ними цілей і проблем, розв'язання яких призводить до появи нових знань і вмінь».

Використання проєкту як методу для розвитку інформаційної компетентності має практичне значення. Він сприяє самостійності у проведенні, розв'язанні актуальних проблем та демонстрації гнучкості у напрямку та швидкості виконання завдань. Проєкт дозволяє виявити та розвинути здібності дітей у вирішенні різноманітних завдань, а також сприяє встановленню взаємодії між учнями. Основною метою проєкту є надання дитині широкого спектра знань та теоретико-практичних навичок, які стануть основою для розв'язання соціально-життєвих проблем у майбутньому [3].

Для організації проєкту висуваються наступні *вимоги*:

1. Проєкт повинен мати педагогічну значущість (учні здобувають знання, взаємодіють на міжособистісному рівні, опановують необхідними для компетентної поведінки способами мислення та дії).

2. Проєкт має бути важливим для найближчого та опосередкованого оточення учнів (однокласників, батьків, педагогів).

3. Розробляється за ініціативою учнів.

4. Заздалегідь спланований, сконструйований, але водночас допускає гнучкість та зміни під час виконання.

5. Реалістичний, орієнтований на наявні ресурси в школі; орієнтований на розв'язання конкретної проблеми [5].

Застосування *гри як методу* для розвитку інформаційної компетентності виявляється дуже ефективним, оскільки гра є природною для молодших школярів формою діяльності. Вона дозволяє їм не лише відтворювати реальне життя, але й перебудувати його. Гри, спрямовані на розвиток оптимізму, віри в власні сили та почуття спільноти, можна успішно використовувати на будь-якому етапі зростання, оскільки вони вимагають від дітей творчості, уяви та активності – якостей, що є важливими для формування оптимістичного ставлення до життя [6].

В особливих умовах гри молодший школяр може моделювати систему соціальних взаємин у наочно-діючій формі, розвиваючи при цьому свою орієнтацію. Гра сприяє поступовому подоланню особистісного егоцентризму, сприяє розвитку самосвідомості дитини та формуванню її компетентності. Вона створює умови для взаємодії, розв'язання проблемних ситуацій та поліпшення комунікативних вмінь. Гра надає можливість учневі усвідомити сенс проблемної ситуації та змінити своє ставлення до неї [8].

Гра також сприяє розвитку експресивних навичок, що включає в себе вміння передавати настрій та внутрішній стан через міміку, жести та пантоміміку. Вона викликає зміни на особистісному рівні, оскільки учень, приймаючи різні ролі за смыслом і статусом, змушений змінювати свої установки та відносини. Гра,

зокрема, формує в дитини відповідальність, розвиває самосприйняття, самооцінку та самоповагу [17].

Одним із методів розвитку інформаційної компетентності у молодших школярів є організація їхньої діяльності при використанні *підручника*. У віковій ері інформаційних технологій підручник стає не лише засобом передачі нових знань, але й інструментом, який спрямовує навчальний процес для учнів. Дидактична роль підручника дозволяє систематизувати роботу на всіх етапах навчання. Основний акцент при цьому робиться на розвиток у школярів навичок раціонального читання, вміння виокремлювати головне, робити висновки, аналізувати, порівнювати, формулювати питання [11].

Сама по собі робота з підручником не є нововведенням. Інноваційність тут полягає в нетрадиційних підходах до вивчення тексту підручника. Наведемо приклади методів роботи з підручником на уроках:

1. Відкладена відгадка (на початку уроку повідомляється дивовижний факт, пояснення якого приховане в тексті підручника).
2. Багато зайвого (учням ставиться питання: «про що було розповідано при поясненні матеріалу, і цього немає в тексті підручника. Наскільки це важливо знати?»).
3. Поставити запитання (провокується ситуація, коли учень самостійно формулює питання до нових понять; вдало сформульоване питання – наполовину отримана відповідь).
4. Оціни текст (які основні поняття розкриваються в тексті; на що слід звернути увагу, що потрібно вивчити та запам'ятати, який розділ параграфа основний і чому; в якому місці параграфа можна знайти відповідь на питання ...).
5. Читай і роби (учні читають текст по частинах і одночасно виконують вправу, в цьому випадку запам'ятовування відбувається особливо продуктивно).
6. Склади завдання (за текстом підручника потрібно скласти диктант, тест, кросворд) [19].

Одним із методів формування інформаційної компетентності є *синквейн*. У перекладі з французької «синквейн» означає «п'ять». Синквейн – це коротке

резюме на вивчену тему. Він складається за певними правилами, яке коротко звучить як 1,2,3: 1 – назва вивченого об'єкта; 2 – 2 прикметники, що визначають вивчений об'єкт; 3 – 3 дієслова, також характеризують вивчений об'єкт. Далі складається речення, яке відображає головне в вивченому об'єкті. Це може бути крилате висловлювання, вислів почуттів, цитата [29].

Метод «Шапки де Боно», розроблений Едвардом де Боно, розкладає процес розглядання проблемної ситуації на шість режимів. В цьому методі людина, яка думає над питанням, представляє собі, що вона мислить в певному контексті, одягаючи уявний головний убір одного з шести кольорів. Кожна шапка спонукає людину думати з певного погляду; наприклад, біла шапка враховує факти та вступну інформацію [12].

Процес розвитку інформаційної компетентності у молодших школярів сприяє використанню *проблемно-пошукового методу*. Цей метод залучає вербальну (словесну) поведінку учнів у проблемних ситуаціях. Вчитель розпочинає роботу, створюючи або визначаючи проблемну ситуацію. Далі вчитель перетворює її в проблемне завдання, формулюючи питання, вирішення якого стає метою групової проблемної дискусії. Далі відбувається рух між індивідуальними думками, ідеями та загальним процесом і результатом. Організаційний варіант передбачає рух до загального рішення, в то час як в аксіологічному варіанті це рух до просвітлення та взаємодії позицій учасників обговорення [48].

Отже, у процесі формування і розвитку інформаційної компетентності у молодших школярів можна застосовувати різноманітні методи, засоби та прийоми. Основними методами є метод проєктів, метод «Шапки де Боно», складання синквейнів, використання проблемного та евристичного методів навчання. Значущим є також використання сучасних ІКТ-технологій та робочих методів у розвитку інформаційної компетентності. Для досягнення цієї мети важливо використовувати різні прийоми, такі як розширення педагогічного простору, стимулювання допитливості, підтримка пізнавального інтересу та

активності, формування позитивного налаштування на пізнавальну діяльність і створення ситуацій успіху.

Висновки до першого розділу

Інформаційна компетентність молодших школярів визначає їх здатність ефективно взаємодіяти з інформацією у сучасному інформаційному суспільстві. Цей аспект освітньої парадигми передбачає, що учні повинні засвоїти не лише базові знання, але й вміння та навички, пов'язані зі збором, оцінкою, обробкою та використанням інформації.

Особливості формування інформаційної компетентності у молодших школярів визначаються необхідністю врахування їхніх психологічних та когнітивних особливостей. З урахуванням розвитку дитячого мислення та здібностей, процес формування інформаційної компетентності має бути доступним, цікавим і спрямованим на розвиток критичного мислення.

У процесі формування та розвитку інформаційної компетентності молодших школярів можна використовувати різноманітні методи, засоби та прийоми. Основні підходи включають метод проєктів, «Шапку де Боно», складання синквейнів, а також використання проблемного та евристичного методів навчання. При цьому, значне значення приділяється використанню сучасних ІКТ-технологій та методів роботи. Для ефективного розвитку інформаційної компетентності у молодших школярів рекомендується використовувати такі прийоми, як розширення педагогічного поля, підтримка допитливості, стимулювання пізнавального інтересу та активності, формування позитивного ставлення до пізнавальної діяльності та створення ситуацій успіху.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

2.1. Педагогічний аналіз рівнів сформованості інформаційної культури молодших школярів

Дослідно-експериментальне дослідження проходило у *три етапи*: констатувальний, формувальний та контрольний.

Метою констатувального етапу було виявлення рівня сформованості інформаційної культури молодших школярів. Для цього експериментальною базою для нашого дослідження стала Гімназія в с. Михайловичі Рудківської міської ради Самбірського району Львівської області, де здійснюється освітня діяльність за програмами початкової освіти. Для дослідження було обрано дві групи учнів: 3 «А» клас та 3 «Б» клас, обидві групи навчаються за однією програмою. У кожному класі по 25 учнів.

Дослідження проводилося у три етапи:

1. Мета першого етапу (констатувального) полягає в організації та проведенні діагностики рівня сформованості інформаційної культури в учнів початкових класів.

2. Мета другого етапу (формувального) полягає у розробці методичних рекомендацій щодо формування та розвитку інформаційної культури на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

3. Метою третього етапу (контрольного) було порівняння діагностичних даних до і після формувального експерименту.

Для досягнення вищезгаданих цілей необхідно було вирішити такі завдання:

1. Вибір експериментальної бази.
2. Підбір методики проведення експериментальної роботи.

3. Опис порядку проведення експериментальної роботи.

4. Проведення аналізу даних.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами виділено *критерії формування інформаційної культури* учнів початкової школи:

- мотиваційний критерій;
- когнітивний критерій;
- ціннісний критерій;
- діяльнісний критерій.

Для кожного критерію ми визначили *показники*, які допомагатимуть оцінити рівень сформованості інформаційної культури.

Мотиваційний критерій:

- інтерес молодших школярів до процесу збору та обробки інформації;
- активна участь молодших школярів у виконанні завдань, пов'язаних із пошуком та аналізом інформації;
- розвиток прагнення до саморозвитку та самовдосконалення через інформаційну діяльність.

Когнітивний критерій:

- розуміння молодшими школярем основних понять інформатики та інших предметів, пов'язаних зі збором і обробкою інформації;
- вміння критично оцінювати інформаційні ресурси;
- засвоєння навичок пошуку та вибору інформації в Інтернеті.

Ціннісний критерій:

- розвиток в молодших школярів ціннісних орієнтацій щодо використання інформації для власного освітнього й розвиткового процесу;
- формування усвідомлення важливості етичних аспектів використання інформації.

Діяльнісний критерій:

- здатність вчителів та молодших школярів реалізовувати проекти, спрямовані на збільшення рівня інформаційної компетентності;
- уміння використовувати різноманітні інформаційні ресурси для

вирішення конкретних завдань.

Рефлексивно-оцінний критерій:

- вміння молодших школярів самостійно оцінювати отриману інформацію;
- наявність у молодших школярів навичок аналізу власної інформаційної діяльності та усвідомлення власних успіхів і труднощів.

Критерії оцінювались відповідно до рівнів сформованості інформаційної культури учнів початкових класів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Рівні сформованості інформаційної культури учнів початкових класів

<i>Рівні</i>	<i>Характеристика</i>
<i>Високий рівень</i>	Учень активно сприяє обміну корисною інформацією в суспільстві та систематично використовує отримані знання для вирішення нових завдань у навчанні. Він вміло виділяє основні аспекти інформації від другорядних, а також ефективно доводить правильність своїх відповідей при вирішенні завдань. Засвоєні знання, вміння та навички він успішно застосовує в реальних життєво важливих ситуаціях, встановлюючи причинно-наслідкові зв'язки.
<i>Середній рівень</i>	Учень застосовує інформацію як засіб для своєї особистої самореалізації в суспільстві. В процесі уроку він детально описує, порівнює та аналізує отриману інформацію. При вирішенні нових навчальних завдань, що мають обмежені умови, учень виявляє свої навички та здатність до креативного підходу.
<i>Низький рівень</i>	Учень активно сприймає та виявляє інтерес до інформації, яка вважається ним важливою. Він користується підказками вчителя для засвоєння матеріалу, відтворює раніше отримані знання та успішно вирішує типові завдання. Однак ці знання поки що не переносяться на інші види діяльності, за винятком навчального контексту.

Для проведення діагностики використовувалися такі методики:

1. Методика М. Куна «Опитувач мотивації», призначена для діагностики мотиваційного компонента інформаційної культури.

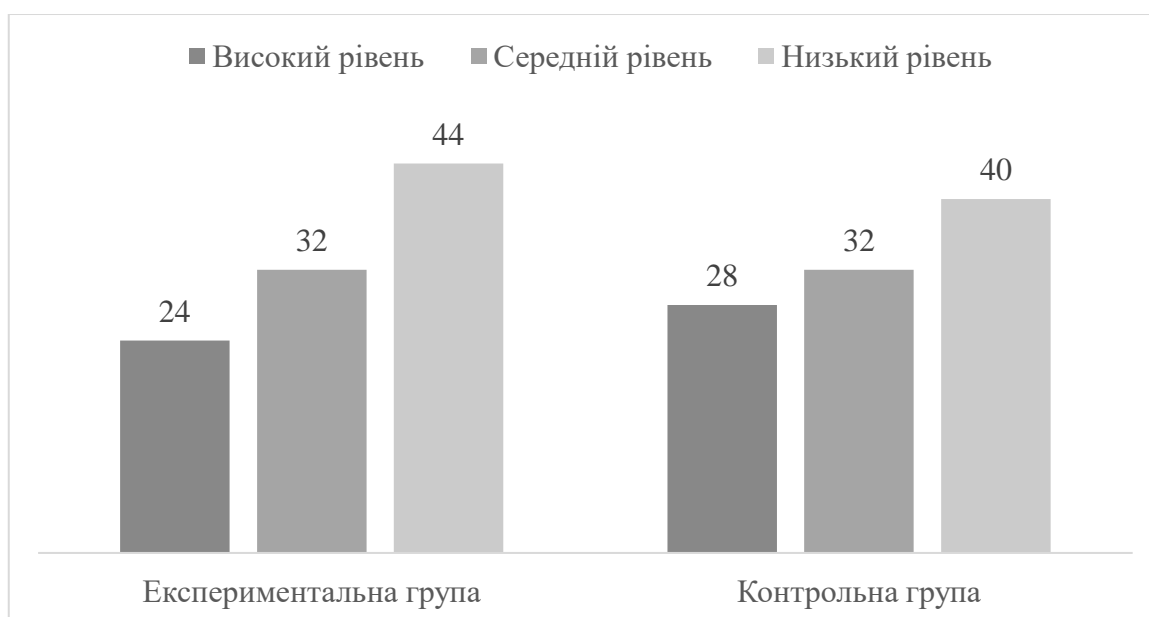
2. Методика «Дорога до будинку» для виявлення рівня сформованості дії щодо передачі інформації та відображення предметного змісту та умов діяльності або когнітивного критерію інформаційної культури.

3. Методика «Проба на пізнавальну ініціативу» (виявлення сформованості пізнавальних інтересів та ініціативи – ціннісний критерій).

4. Методика С. М. Карпова «Визначення кількості слів у реченні» з метою діагностики сформованості діяльнісного компонента інформаційної культури (виявлення вміння використати знаково-символічні пізнавальні дії).

Аналіз результатів методики «Опитувальник мотивації» М. Куна вказує на те, що лише 28% учнів контрольного класу (7 дітей) та 24% учнів експериментального класу (6 дітей) досягли високого рівня мотивації. Середній рівень виявлено у 32% в обох класах (8 дітей), а низький рівень мотивації виявлено в 40% контрольного класу (10 дітей) та 44% експериментального класу (11 дітей).

Кількісна обробка результатів показала наступне відсоткове співвідношення рівнів мотивації навчальної діяльності дітей молодшого шкільного віку (рис. 2.1).

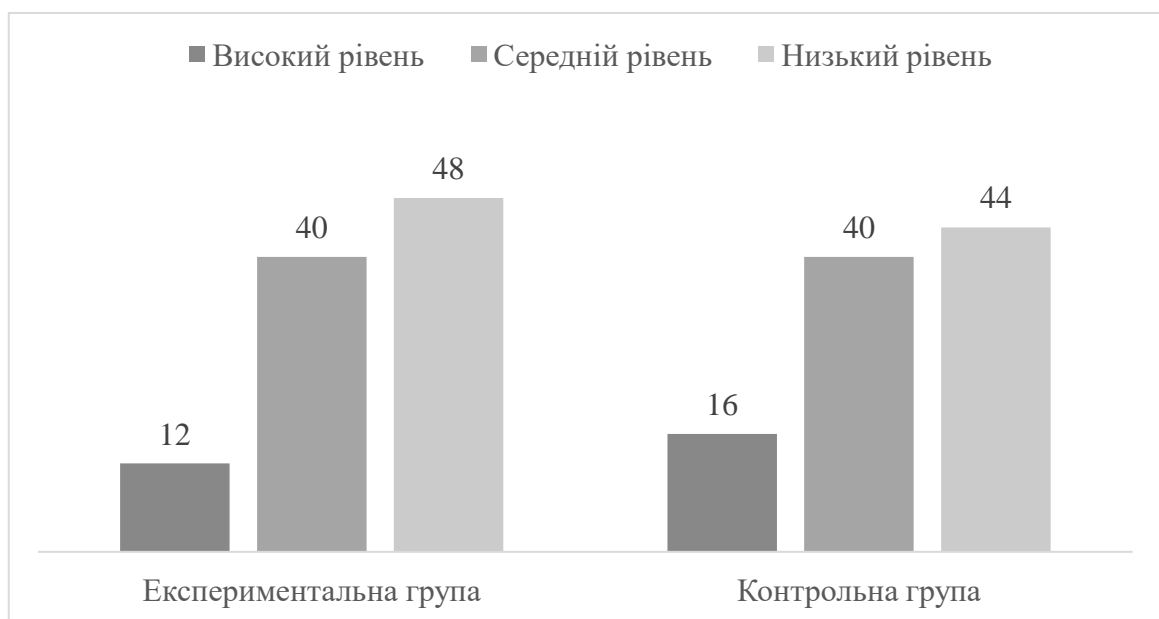
Рис. 2.1. Результати діагностики рівнів сформованості мотиваційного критерію інформаційної культури учнів початкових класів на констатувальному етапі експерименту

Таким чином, можна дійти висновку, що рівень сформованості мотиваційного критерію інформаційної культури в більшості учнів у

контрольному класі та експериментальному класі перебуває на недостатньому рівні.

Діагностика за методикою «Дорога до дому» вказує на те, що лише 16% учнів контрольного класу (4 дитини) та 12% учнів експериментального класу (3 дитини) досягли високого рівня сформованості когнітивного критерію. Середній рівень був виявлений у 40% в обох класах (10 дітей), а низький рівень сформованості критерію виявили у 44% контрольного класу (11 дітей) та 48% експериментального класу (12 дітей).

Ми представили отримані результати на рис. 2.2.

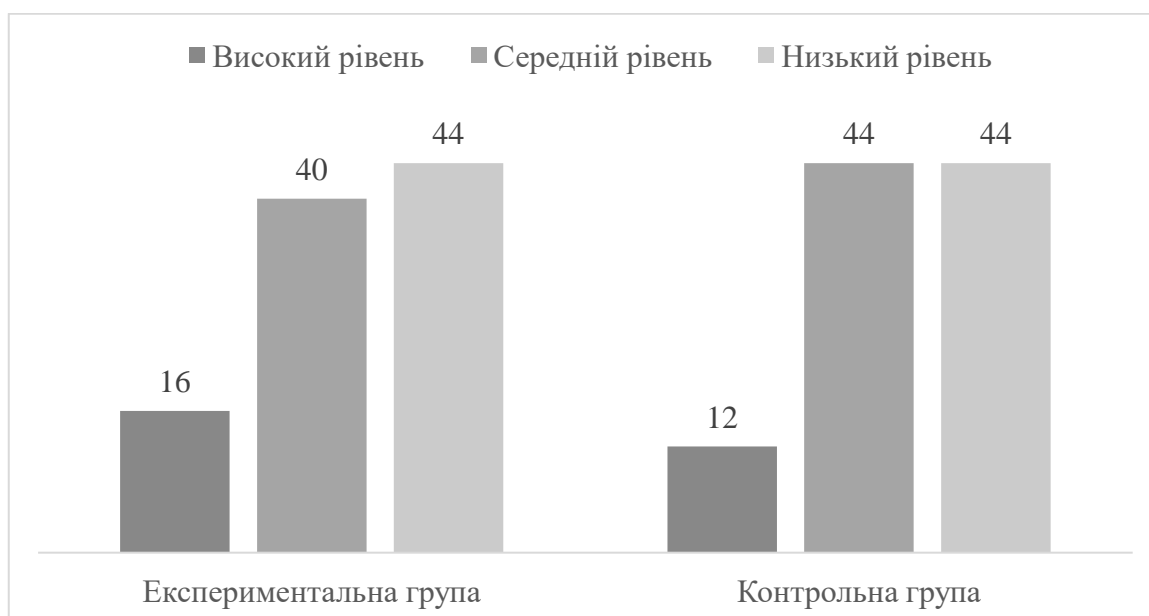

Рис. 2.2. Результати діагностики рівнів сформованості когнітивного критерію інформаційної компетентності учнів початкових класів на констатувальному етапі експерименту

Отже, можна зробити висновок, що рівень сформованості когнітивного критерію інформаційної культури, що стосується передачі інформації та відображення предметного змісту та умов діяльності, практично однаковий у контрольному та експериментальному класах і знаходиться на середньому рівні. Варто відзначити, що переважає низький рівень сформованості когнітивного критерію інформаційної культури як в контрольному, так і в експериментальному класі.

Результати аналізу якісних даних за методикою «Проба на пізнавальну ініціативу» вказують на те, що лише 12% учнів контрольного класу (3 дитини) та 16% учнів експериментального класу (4 дитини) досягли високого рівня сформованості ціннісного критерію інформаційної культури. Середній рівень сформованості цього критерію був виявлений у 44% учнів обох класів (11 дітей в контрольному класі та 10 дітей в експериментальному класі). Низький рівень сформованості ціннісного критерію інформаційного критерію був виявлений у 44% у контрольному класі (11 дітей) та у 44% в експериментальному класі (11 дітей).

Ми представили отримані результати на рис. 2.3.

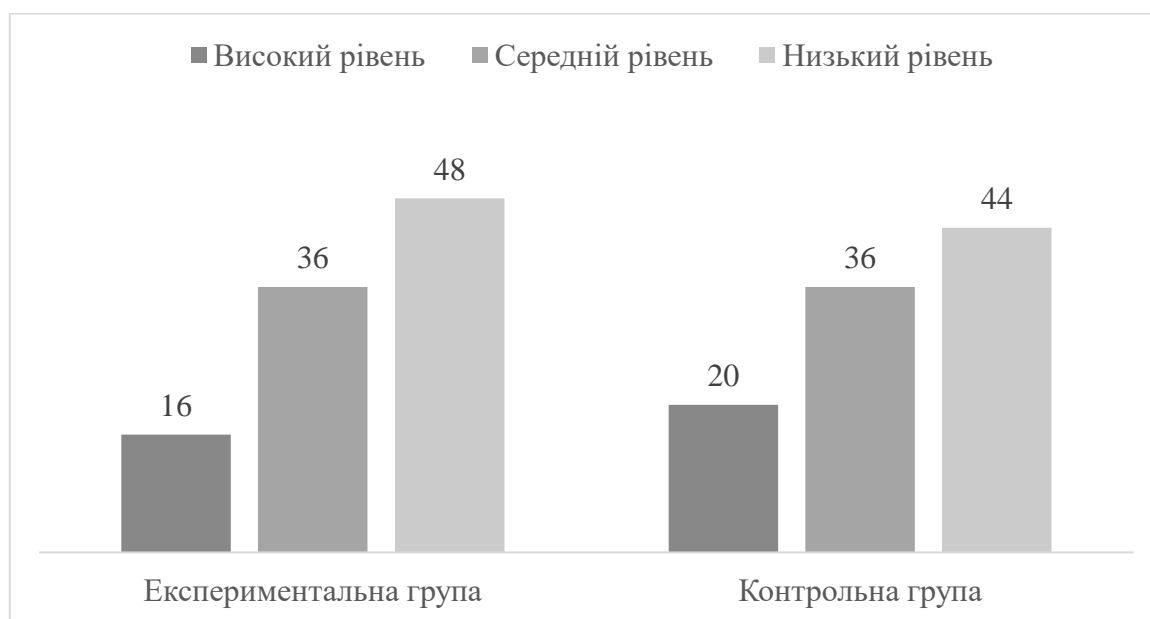
Рис. 2.3. Результати діагностики рівнів сформованості ціннісного критерію інформаційної культури учнів початкових класів на констатувальному етапі експерименту

Отже, можна дійти висновку про те, що рівень сформованості ціннісного критерію інформаційної культури у контрольному класі перебуває на середньому і низькому рівні, а й у більшості учнів експериментального класу перебуває на низькому рівні.

Аналіз результатів методики «Визначення кількості слів у реченні» вказує

на те, що високий рівень сформованості діяльнісного компонента інформаційної культури був виявлений у 20% учнів контрольного класу (5 дітей) і 16% учнів експериментального класу (4 дітей). Середній рівень сформованості цього критерію був зафіксований у 36% обох класів (9 дітей у кожному). Низький рівень сформованості діяльнісного критерію інформаційної культури був виявлений у 44% учнів контрольного класу (11 дітей) і у 48% учнів експериментального класу (12 дітей).

Ми представили отримані результати на малюнку 2.4.

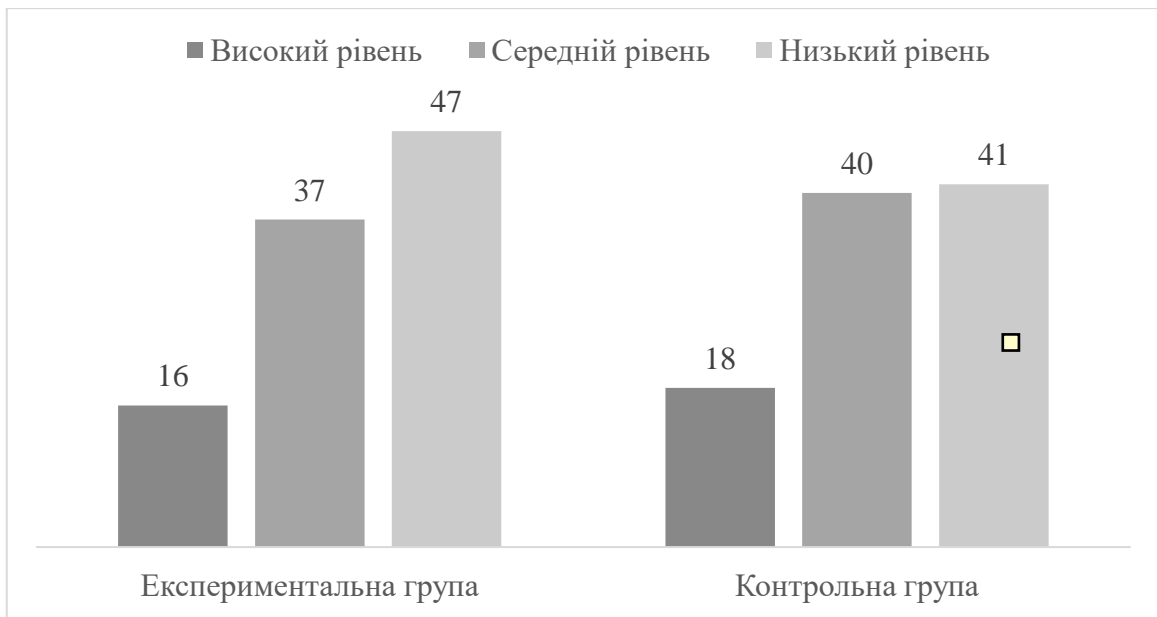

Рис. 2.4. Результати діагностики рівнів сформованості діяльнісного критерію інформаційної культури учнів початкових класів на констатувальному етапі експерименту

Отже, можна зробити висновок, що рівень сформованості навичок учнів початкових класів у розрізненні предметної та мовленнєвої дійсності за допомогою знаково-символічних пізнавальних дій як в контрольному, так і в експериментальному класах є низьким.

Узагальнені кількісні результати констатувального експерименту представлені на малюнку 2.5.

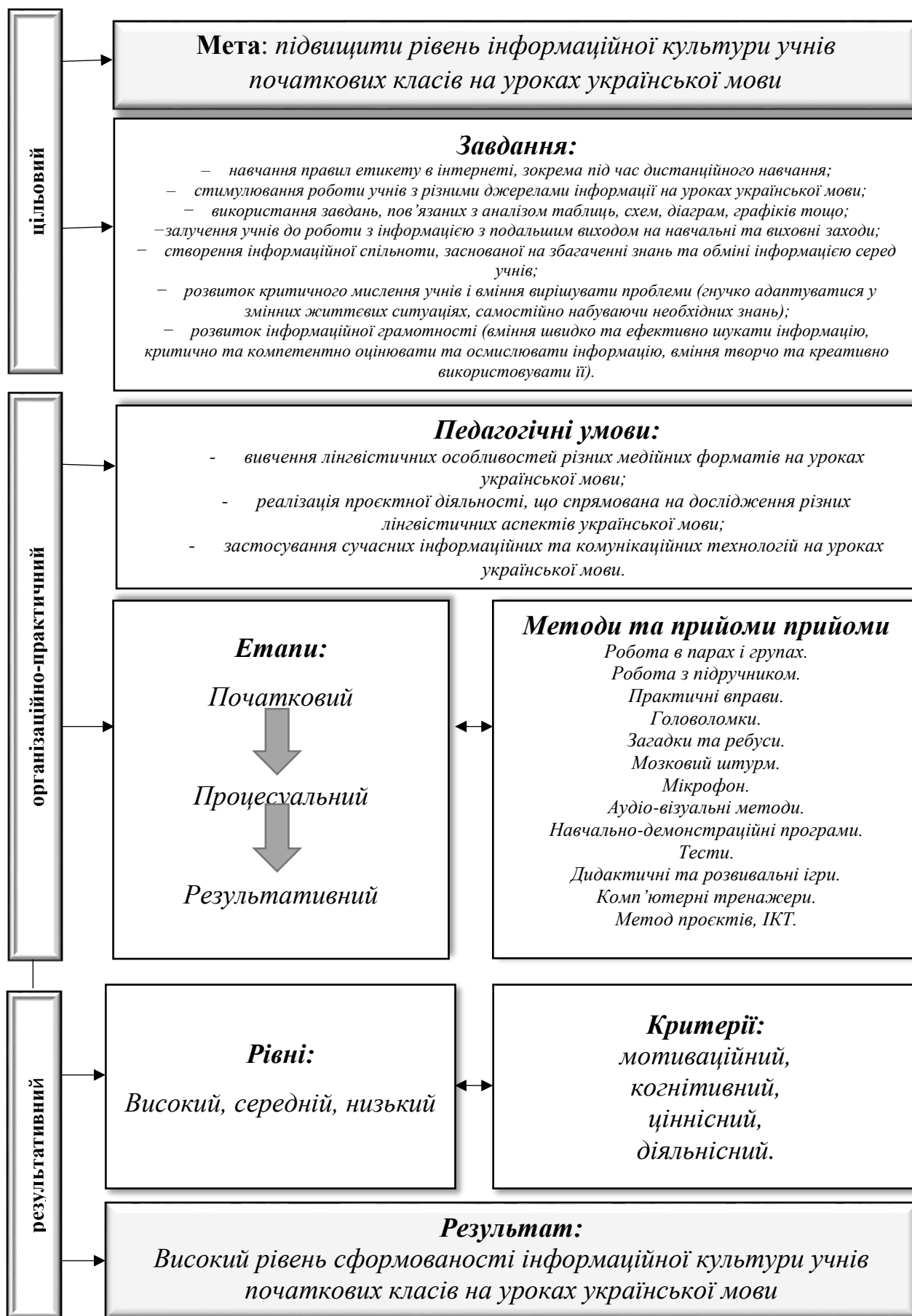

Рис. 2.5. Рівень сформованості інформаційної культури в учнів початкових класів на констатувальному етапі експерименту

Отже, після аналізу методичної літератури та вивчення відповідних діагностичних методик, ми провели дослідно-експериментальне дослідження. В процесі його було встановлено, що ступінь сформованості інформаційної культури в учнів початкових класів контрольного класу перебуває на середньому рівні (40%) та низькому рівні (41%). Учні експериментального класу, в свою чергу, переважно мають низький рівень сформованості цього компонента, який становить 47%.

2.2. Методика формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту дав змогу визначити, що рівень інформаційної культури учнів початкових класів знаходиться на низькому рівні, що потребує подальшої роботи та корекції. З цією метою нами обґрунтовано та розроблено **модель формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови**, що знайшла своє практичне втілення в освітньому процесі закладу загальної середньої освіти (рис. 2.2).

Рис. 2.6 Модель інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови

Модель (з лат. *modus* – міра; фр. – *modele* – зразок) у теорії пізнання – штучно створений об'єкт у вигляді схеми, креслення, логіко-математичних знаків, формул тощо, який є аналогом, заміником об'єкта, що досліджується, відтворює в більш простому, зменшеному вигляді структуру, властивості, взаємозв'язки і стосунки між елементами досліджуваного об'єкта [29].

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури дали змогу визначити, що теоретична модель педагогічної системи складається з поєднання таких компонентів як: *цільовий, організаційно-практичний, результативний*. У моделі відображено також педагогічні умови, що впливають на підвищення ефективності освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.

Реалізація моделі формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови здійснювалася з урахуванням дотримання *принципів діяльнісного підходу*, а саме: принципу суб'єктивності виховання, опори на розвиток; принцип урахування сенситивних періодів розвитку; принцип збагачення, посилення, поглиблення дитячого розвитку; принцип обов'язкової рефлексії будь-якої діяльності; принцип навчання; принцип керованого переходу від діяльності у навчальній ситуації до діяльності у життєвій ситуації; принцип переходу від спільної пізнавальної діяльності до самостійної діяльності дитини (зона найближчого розвитку); креативний принцип.

Цільовий компонент містить мету нашого дослідження: підвищити рівень інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання*:

- навчання правил етикету в інтернеті, зокрема під час дистанційного навчання;
- стимулювання роботи учнів з різними джерелами інформації на уроках української мови;
- використання завдань, пов'язаних з аналізом таблиць, схем, діаграм, графіків тощо;
- залучення учнів до роботи з інформацією з подальшим виходом на навчальні та виховні заходи;

- створення інформаційної спільноти, заснованої на збагаченні знань та обміні інформацією серед учнів;
- розвиток критичного мислення учнів і вміння вирішувати проблеми (гнучко адаптуватися у змінних життєвих ситуаціях, самостійно набуваючи необхідних знань);
- розвиток інформаційної грамотності (вміння швидко та ефективно шукати інформацію, критично та компетентно оцінювати та осмислювати інформацію, вміння творчо та креативно використовувати її).

Педагогічне забезпечення процесу формовання інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови становить *організаційно-практичний компонент*: етапи, форми, методи, педагогічні умови.

Здійснення формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови відбувається в наступних *етапах*:

Початковий етап – ознайомлення учнів із концепціями інформаційної грамотності, визначенням термінів та основних принципів ефективної роботи з інформацією; ознайомлення учнів з базовими термінами, пов'язаними із інформаційною грамотністю, такими як "достовірність", "джерело", "аналіз", "критичне мислення" та інші; вивчення основних принципів ефективного роботи з інформацією, таких як перевірка достовірності джерел, розвиток аналітичного мислення, важливість критичного оцінювання інформації.

Процесуальний етап – виконання практичних завдань на уроках української мови, що передбачають застосування нових знань; впровадження творчих проєктів та досліджень, що передбачають самостійне збирання та обробку інформації; активне впровадження ІКТ в освітній процес; розвиток навичок представлення отриманих знань; навчання учнів ефективно працювати з текстовою інформацією: виділення головної думки, визначення ключових слів, створення конспектів тощо.

Результативний етап – використання набутих навичок та знань учнями у повсякденному житті: в школі, вдома, під час інтернет-спілкування.

Форми і методи педагогічної діяльності, які були застосовані комплексно з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей молодших школярів вважаються важливим елементом організаційно-практичного компонента.

Основними *методами* формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови нами було визначено: Робота в парах і групах.

- робота з підручником;
- практичні вправи;
- головоломки;
- загадки та ребуси;
- мозковий штурм;
- мікрофон;
- аудіо-візуальні методи;
- навчально-демонстраційні програми;
- тести;
- дидактичні та розвивальні ігри;
- комп'ютерні тренажери;
- метод проєктів.

Базовий елемент теоретичної моделі – це *педагогічні умови*, які забезпечують здійснення формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови:

- вивчення лінгвістичних особливостей різних медійних форматів на уроках української мови;
- реалізація проєктної діяльності, що спрямована на дослідження різних лінгвістичних аспектів української мови;
- застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій на уроках української мови.

Таким чином, педагогічні умови формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови містять у собі протиріччя: відсутність або наявність труднощів у роботі з інформацією, позитивна або

негативна оцінка результатів діяльності та ставлення до неї, невміння безпечно працювати в інтернеті, критично оцінювати інформацію. Всі ці протиріччя найуспішніше долаються за умови побудови педагогічного процесу на основі особистісно орієнтованої моделі його організації.

Ця модель містить *результативний компонент* – рівні та критерії сформованості інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови детально розглянуті у п. 2.1.

Отже, розроблена модель характеризується цілісністю, поетапністю реалізації та динамічністю. Її теоретичне обґрунтування засвідчує відповідність моделі потребам удосконалення процесу формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови. Запропоноване використання необхідних методів та педагогічних умов дає змогу інтегруватись розробленій системі в існуючі умови закладу дошкільної освіти. Із методичної точки зору розроблення моделі дає нам змогу провести усвідомлений пошук оптимальних шляхів формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови та на кінцевому етапі експериментального дослідження допоможе співставити реальний стан із бажаним.

Реалізація моделі здійснювалась на базі закладу загальної середньої освіти. Виявивши рівень сформованості інформаційної культури учнів початкових класів, ми перейшли до проведення формувального етапу експерименту.

Мета експериментальної роботи на формувальному етапі полягала в апробації моделі формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови.

Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на уроках української мови, які базуються на використанні комп'ютера, дозволяє активізувати пізнавальний інтерес учнів, забезпечує контроль за діяльністю кожного учня, допомагає вивчати новий матеріал, закріплювати його та виконувати практичні завдання різних видів. Це також сприяє поглибленню

знань та проведенню ефективного контролю. Учні виявляють інтерес до предмета, працюючи з захопленням на всіх етапах уроку.

XXI століття відзначається високим рівнем розвитку комп'ютерних технологій, і сучасні діти є активними учасниками електронної культури. Змінюється роль вчителя, який повинен виступати як координатор інформаційного потоку. Тому вчителю необхідно опанувати сучасними методиками та новітніми освітніми технологіями, щоб ефективно взаємодіяти з дітьми.

У сучасному суспільстві, де інформація стає стратегічним ресурсом розвитку, а знання швидко застарівають і вимагають постійного оновлення, очевидно, що освіта має бути безперервним процесом.

Однією з головних завдань вчителя початкової школи є розширення кругозору учнів, поглиблення їхніх знань про навколишній світ, стимулювання розумової діяльності та розвиток мови.

Розгортання нових інформаційних технологій та їх впровадження в освітній процес в Україні відобразилися на розвитку особистості сучасної дитини. Сучасна схема «вчитель – учень – підручник» поповнюється новою ланкою – комп'ютером, а комп'ютерне навчання стає невіддільною частиною шкільного усвідомлення. Однією з ключових складових інформатизації освіти є використання інформаційних технологій в навчальних предметах.

Для початкової школи це означає перенесення акцентів в цілях освіти: одним з результатів навчання та виховання на першому етапі шкільної освіти має бути готовність дітей до володіння сучасними комп'ютерними технологіями та вміння застосовувати отриману інформацію для подальшого самовдосконалення. З метою досягнення цих цілей, вчителям початкових класів необхідно впроваджувати різні стратегії навчання молодших школярів, зокрема використовувати інформаційно-комунікативні технології (ІКТ) в освітньому процесі. Застосування ІКТ на різних уроках в початковій школі сприяє розвитку в учнів навичок орієнтації в інформаційних потоках, вивченню практичних методів роботи з інформацією та обміну нею за допомогою сучасних технічних

засобів. Уроки, де використовуються комп'ютерні технології, стають більш захоплюючими, продуманими та мобільними. Майже будь-який матеріал може бути використаний, не потрібно попередньо готувати велику кількість енциклопедій, репродукцій або аудіосупроводу.

Зокрема, використання ІКТ є особливо актуальним у початковій школі, де учні перших чотирьох класів володіють наочно-образним мисленням, тому особливо важливо будувати їхнє навчання, використовуючи велику кількість якісного ілюстративного матеріалу та залучаючи різні чуттєві відчуття, емоції та уяву. Тут, найбільш відповідно, проявляється яскравість та цікавість комп'ютерних слайдів та анімації.

Використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) на різних уроках початкової школи дозволяє перейти від традиційного пояснювально-ілюстративного методу навчання до діяльнісного підходу, де учень стає активним учасником навчальної діяльності. Це сприяє глибокому та свідомому засвоєнню знань.

Ми застосовували ІКТ на всіх уроках української мови. Інформатика та ІКТ розвиваються стрімкими темпами, і, щоб слідувати за цим розвитком, вчителю постійно необхідно вдосконалюватися. Участь у семінарах не лише дозволяє мені ділитися своїм досвідом з колегами, але і отримувати оцінку своєї роботи. Обмін досвідом з іншими вчителями дозволяв нам вивчати нові ефективні методи та прийоми.

Організація навчання в початковій школі повинна сприяти активізації пізнавальної сфери учнів, успішному засвоєнню навчального матеріалу та сприяти розвитку психіки дитини. Таким чином, ІКТ повинні виконувати освітню функцію, допомагаючи дітям вирізнятися в потоці інформації, сприймати, запам'ятовувати та використовувати її для самовдосконалення, не вносячи при цьому негативний вплив на їхнє здоров'я. ІКТ повинні діяти як допоміжний елемент, а не основний. З урахуванням психологічних особливостей молодших школярів, використання ІКТ має бути обдумано і дозовано. Таким чином, впровадження ІКТ на уроках повинно бути обережним. Плануючи свої

уроки, я уважно розглядаю місце та спосіб використання ІКТ.

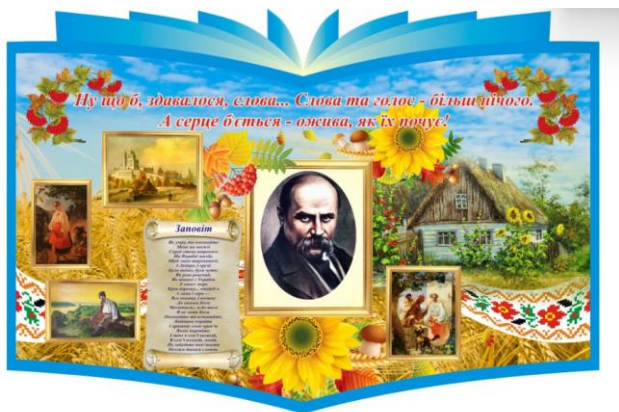
Інформатизація початкової освіти охоплює кілька *аспектів*:

1. Використання ІКТ як дидактичного засобу навчання, що включає створення дидактичних посібників, розробку та використання комп'ютерних програм для різних предметів тощо.

2. Проведення уроків з використанням ІКТ, що охоплює застосування ІКТ на окремих етапах уроку, використання їх для закріплення та контролю знань, організацію групової та індивідуальної роботи, позакласної роботи та взаємодії з батьками.

Використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в початковій школі не лише сприяє підвищенню ефективності навчання, але й дозволяє вчителю більш раціонально використовувати свій час і енергію. Наш досвід під час формувального етапу експерименту свідчить про те, як ІКТ можуть бути корисними для сучасного вчителя у його роботі.

По-перше, використання ІКТ допомагає у підборі ілюстративного матеріалу для уроків та для оформлення класних стендів. Можливість сканування та використання Інтернету, принтерів та програм для презентацій робить цей процес більш доступним та ефективним (рис.2.7).

Рис. 2.7. Стенд в кабінет української мови та літератури

По-друге, використання ІКТ полегшує підбір додаткового пізнавального матеріалу для уроків різних предметів. *Мультимедійні презентації* можуть бути використані для ознайомлення з новим матеріалом, закріплення та узагальнення

знань, а також на інтегрованих уроках та контролі знань.

По-третє, обмін досвідом та знайомство з періодикою, напрацюваннями інших педагогів може бути ефективно проведеним за допомогою ІКТ. Можливість спільної роботи над матеріалами та обміну ідеями стає доступною завдяки технологіям.

По-четверте, створення презентацій допомагає підвищити ефективність уроків. Вони можуть бути використані для узагальнення матеріалу, підвищення інтересу до вивчення теми, а також для контролю знань учнів.

Уроки з використанням електронних таблиць дозволяють учням в ігровій формі навчатися працювати з опорними схемами та закріплювати знання. Ці матеріали можуть бути легко розповсюджені серед учителів та учнів, що сприяє обміну досвідом та використанню їх у навчальному процесі.

Правопис складних слів – важливий аспект вивчення української мови, і для покращення цієї навички ми використовуємо презентацію. Ця презентація розроблена для практичного використання словникових слів і має наступну структуру:

1. Діти відгадують слово за допомогою ребуса.
2. Промовляють слово, визначають наголошений склад та пояснюють правопис слабкої позиції.
3. З'являється запис слова з пропущеною літерою в слабкій позиції; учні записують слово в зошит і виділяють орфограму.
4. Знайомляться зі значенням слова та його походженням (етимологія).
5. Ділять слово на склади, надають характеристику кожному звуку, записуючи його в транскрипції.
6. Підбирають однокореневі слова.
7. Підбирають синоніми та антоніми, якщо це можливо.
8. Демонструється сполучуваність слова з іншими словами.
9. Виділяють це слово в фразеологізмах, прислів'ях та приказках.
10. Складають речення з цим словом.

Рис. 2.8. Презентація «Правопис складних слів»

Такий підхід дозволяє реалізувати принцип цілеспрямованого виходу в мовну практику та сприяє кращому запам'ятовуванню слів через їх використання в контексті. Важливо враховувати цей аспект при написанні складних слів та систематично залучати їх на різних етапах уроку.

Вивчення етимології слів є важливим аспектом, оскільки це сприяє підключенню асоціативного мислення та пам'яті до моторної та зорової пам'яті. Цей підхід робить процес запам'ятовування більш осмисленим, оскільки він розширює знання учнів про походження слів та їх зв'язок з історією та побутом різних народів.

Синоніми та антоніми також грають важливу роль у збагаченні мови. Робота з ними одночасно допомагає в розумінні взаємозв'язку слів та підвищує різноманітність мовлення, допомагає уникати стереотипів і штампів.

Антоніми

слова, що мають протилежне лексичне значення, указують на протилежні дії, ознаки, явища, поняття.

Низький	Високий	Мокрий	Сухий
			

Назвіть слово, близьке за значенням.

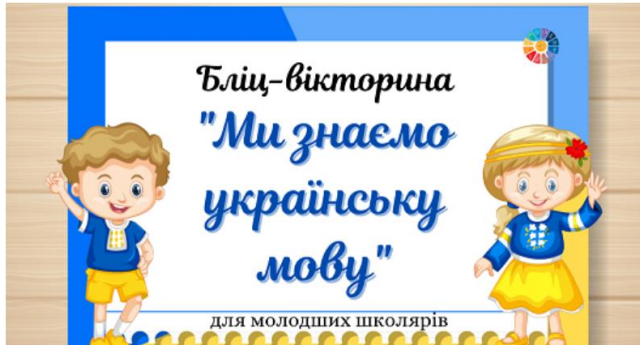
брехня	
нещирість	
не билиця	
небилиця	
підозра	

Рис. 2.9. Презентація на тему «Синоніми, антоніми»

Використання фразеологізмів у творчих завданнях, таких як придумування ситуацій, ілюстрацій чи мінітворів, сприяє більш глибокому розумінню і

використанню мови учнями.

Використання ребусів та віршів при вивченні слів зі складним написанням сприяє емоційному зацікавленню дітей, уникненню монотонності та мотивації до навчання. Так, ми використовували мовні вікторини, анаграми, кросворди (рис. 2.10).

Рис. 2.10. Мовна вікторина «Ми знаємо українську мову»

Навчання з використанням інформаційних технологій є важливим компонентом інноваційної роботи в школі. Це дозволяє зробити уроки більш сучасними та розвивальними, впливаючи на підвищення професійної компетентності вчителя та якість освіти в цілому.

Аналізуючи досвід використання ІКТ на різних уроках у початковій школі, можна визначити, що їх впровадження дозволяє досягти наступних позитивних результатів:

1. Забезпечення цікавого та захопливого процесу навчання.
2. Створення мотиваційних факторів через використання ІКТ на уроці.
3. Використання музики та анімації для створення високого естетичного та емоційного середовища на уроці.
4. Можливість індивідуалізувати підхід до кожного учня.
5. Підвищення продуктивності на уроці.
6. Удосконалення методів контролю та оцінювання знань учнів.
7. Підвищення ефективності уроків через раціональне використання ІКТ.
8. Формування навичок справжньої дослідницької роботи серед учнів.
9. Забезпечення можливості використання різноманітних електронних ресурсів та бібліотек.

10. Використання ІКТ для навчання учнів комп'ютерної грамотності та оптимального використання технологій у навчальному процесі.

11. Створення можливостей для учнівської проєктної роботи та презентацій.

12. Застосування ІКТ сприяє розвитку пізнавального інтересу учнів та їх здатності оперувати отриманими знаннями.

Конспекти проведених уроків представлені у додатку А.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють важливу роль у розвитку інформаційної культури молодших школярів на уроках української мови.

Що стосується розвитку медіаграмотності, використання ІКТ дозволяє вчителям формувати у школярів навички ефективного користування різними медіаресурсами та критичного сприйняття інформації з них.

З іншого боку, використання ІКТ на уроках української мови сприяє формуванню інформаційних навичок. Школярі здобувають навички пошуку, відбору та оцінки інформації, що сприяє розвитку їх здатності самостійно працювати з текстами та документацією.

Додатково, використання ІКТ дозволяє залучати учнів до дослідницької діяльності, що сприяє розвитку асоціативного мислення та розширює їхнє розуміння мови через етимологію слів та їх походження.

Застосування ІКТ на уроках також сприяє розвитку творчих навичок учнів, оскільки вони можуть використовувати ці технології для створення презентацій, мультимедійних проєктів, а також для написання та редагування текстів.

У цілому, використання ІКТ на уроках української мови сприяє інтеграції сучасних технологій у навчальний процес та покращує рівень інформаційної культури молодших школярів.

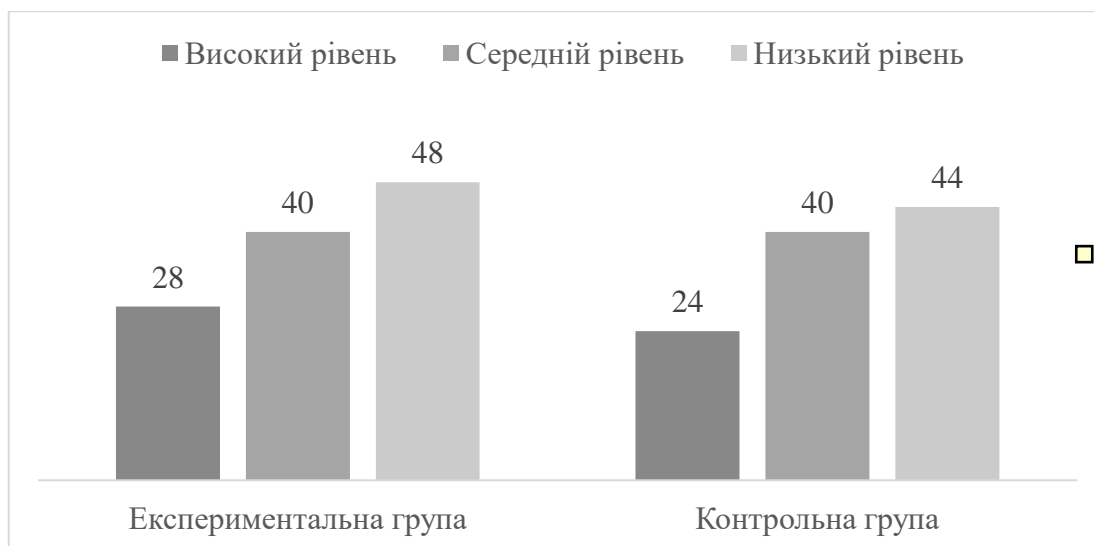
Таким чином, нами було втілено в модель формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови. Цей процес був зспрямований на розвиток усіх критеріїв інформаційної культури. Провідним був діяльнісний підхід. На всіх етапах роботи простежувалася взаємозв'язок цілей, завдань навчання і виховання, змісту діяльності, а також педагогічних методів, форм і прийомів.

2.3. Порівняльна характеристика рівнів сформованості інформаційної культури учнів початкових класів після проведення формувального експерименту

Для виявлення динаміки сформованості інформаційної культури в учнів початкових класів ми використовували аналогічні методики як і на констатувальному етапі.

Аналіз якісних результатів сформованості мотиваційного критерію інформаційної культури учнів початкових класів вказує на те, що високий рівень в контрольному класі виявлено лише у 24% учнів (6 дітей), тоді як в експериментальному класі це досягли 28% учнів (7 дітей). Середній рівень сформованості мотиваційного критерію інформаційної культури в контрольному класі становить 40% (10 дітей), а в експериментальному класі також 40% (10 дітей). Низький рівень сформованості мотиваційного критерію було виявлено в контрольному класі у 44% учнів (11 дітей) і в експериментальному класі у 48% учнів (12 дітей).

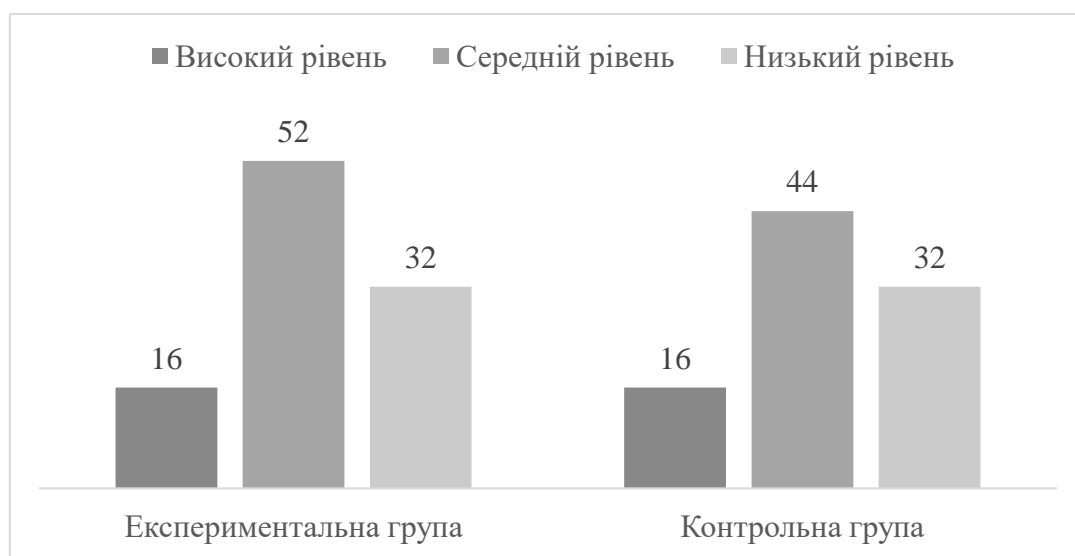
Ми представили отримані результати на малюнку 2.11.

Рис. 2.11. Рівень сформованості інформаційної культури за мотиваційним критерієм в учнів початкових класів на контрольному етапі експерименту

Отже, можна прийти до висновку, що рівень мотивації учнів у навчальній діяльності є приблизно однаковим у контрольному та експериментальному класах і знаходиться на середньому рівні. Під час кількісної обробки результатів сформованості когнітивного критерію було виявлено таке відсоткове співвідношення молодших школярів щодо рівня сформованості дій з передачі інформації та відображення предметного змісту та умов діяльності.

Отримані результати представлені на малюнку 2.12.

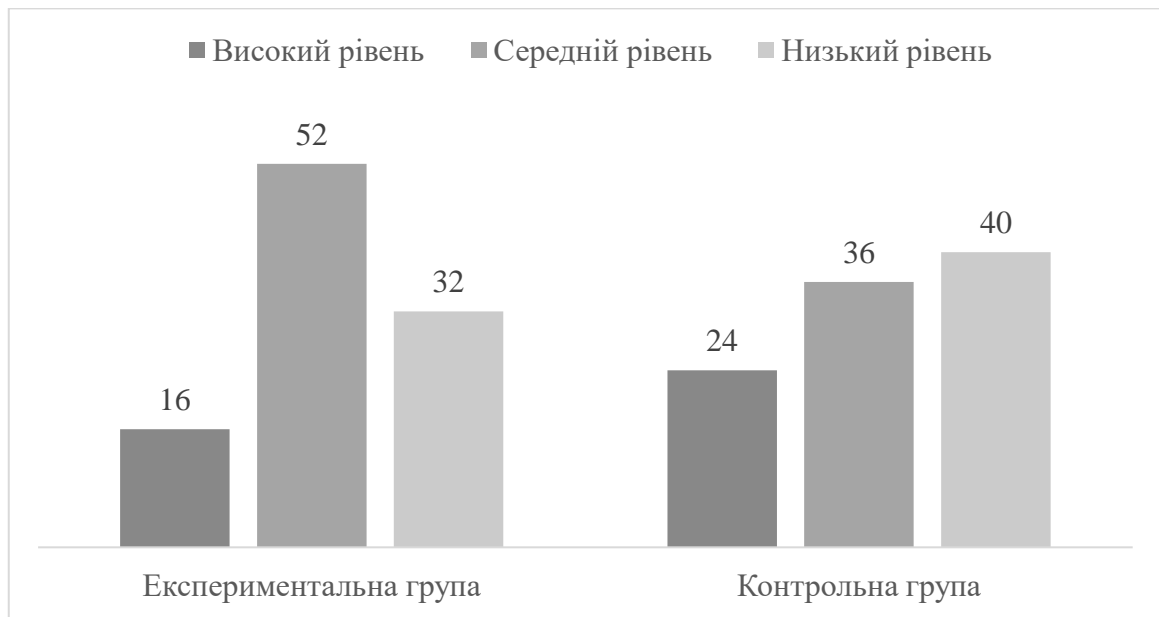
Рис. 2.12. Рівень сформованості інформаційної культури за когнітивним критерієм в учнів початкових класів на контрольному етапі експерименту

Отже, можна прийти до висновку, що рівень сформованості когнітивного критерію учнів початкових класів, який включає передачу інформації та відображення предметного змісту та умов діяльності, у контрольному класі має середній і низький рівень, тоді як в експериментальному класі переважає середній рівень.

Кількісна обробка результатів сформованості ціннісного критерію учнів початкових класів представлена на рис. 2.13.

Аналіз якісних результатів методики показав, що високий рівень сформованості ціннісного критерію учнів початкових класів в контрольному класі виявлено лише у 24% учнів (6 дітей), тоді як в експериментальному класі це досягли 16% учнів (4 дітей). Середній рівень сформованості цього критерію в контрольному класі

становить 36% (9 дітей), а в експериментальному класі – 52% (13 дітей). Низький рівень сформованості ціннісного критерію був виявлений в контрольному класі у 40% учнів (10 дітей) та в експериментальному класі у 32% (8 дітей).

Рис. 2.13. Рівень сформованості інформаційної культури за ціннісним критерієм в учнів початкових класів на контрольному етапі експерименту

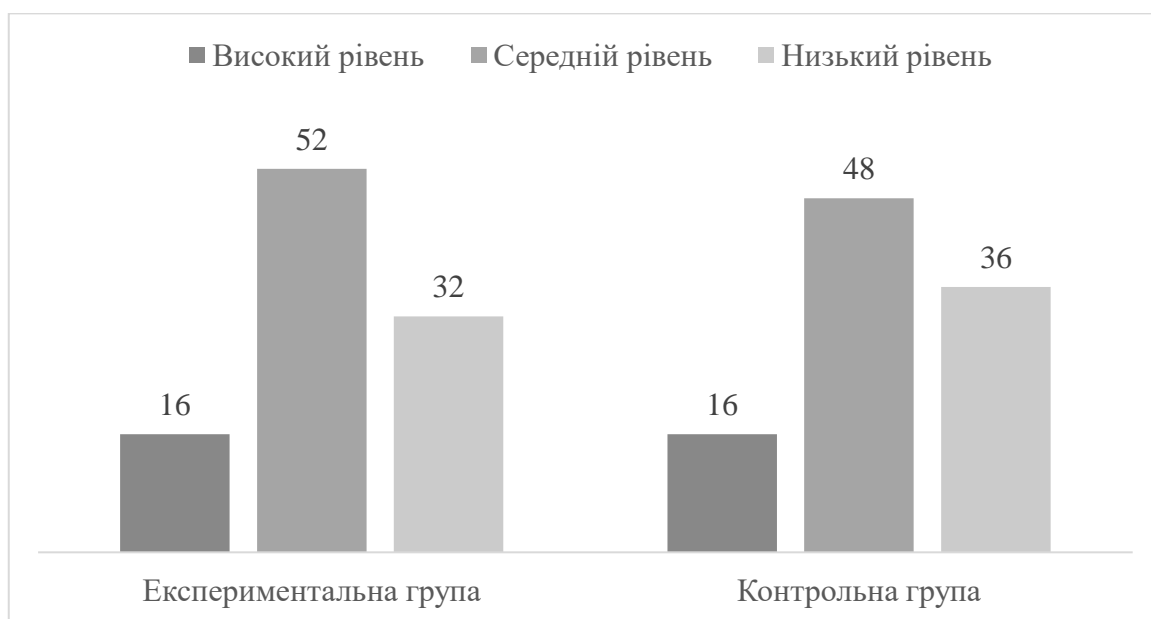
Отже, можна зазначити, що рівень сформованості ціннісного критерію інформаційної культури учнів початкових класів в контрольному класі переважає низький рівень, тоді як в експериментальному класі переважає середній рівень.

Кількісна обробка результатів сформованості діяльнісного критерію інформаційної культури показала відсоткове співвідношення рівнів сформованості навичок розрізнення предметної та мовленнєвої дійсності учнів. Ці результати викладені на малюнку 2.14.

Аналіз якісних результатів сформованості діяльнісного критерію інформаційної культури показав, що високий рівень в контрольному класі було виявлено лише у 16% учнів (4 дітей), тоді як в експериментальному класі це досягли також 16% учнів (4 дітей). Середній рівень сформованості цього критерію в контрольному класі становив 48% (12 дітей), а в експериментальному класі – 52% (13 дітей). Низький рівень сформованості був

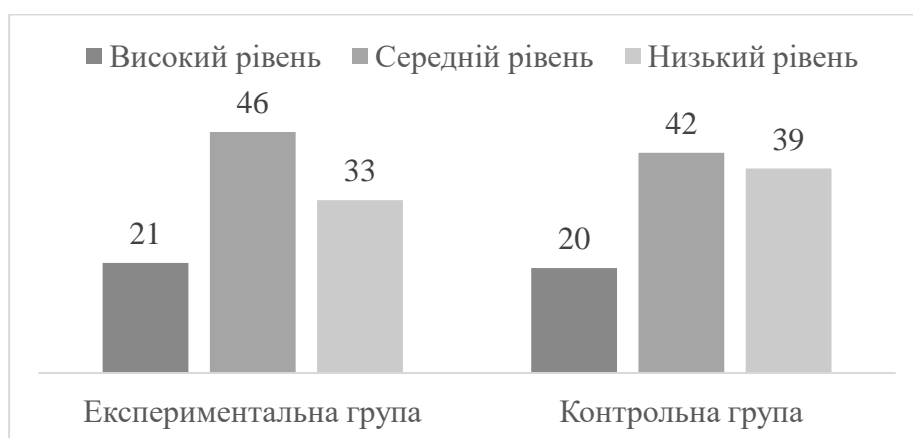
виявлений у контрольному класі у 36% учнів (12 дітей) і в експериментальному класі у 32% (8 дітей).

Рис. 2.14. Рівень сформованості інформаційної культури за діяльнісним критерієм в учнів початкових класів на контрольному етапі експерименту

Отже, можна дійти висновку, що рівень сформованості діяльнісного критерію інформаційної культури в учнів у контрольному класі переважає середній і низький рівень, а експериментальному класі переважає середній рівень.

Узагальнені кількісні результати контрольного експерименту представлені малюнку 2.15 та табл. 2.2.

Рис. 2.15 Результат рівня сформованості інформаційної культури на контрольному етапі експерименту

Таблиця 2.2

Порівняльні результати сформованості інформаційної культури на констатувальному та контрольному експерименті

	Рівні у відсотковому співвідношенні					
	Високий		Середній		Низький	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Констатувальний експеримент	16%	18%	37%	40%	47%	41%
Контрольний експеримент	21%	20%	46%	42%	33%	39%

Отримані дані свідчать про позитивну динаміку у формуванні інформаційної культури учнів початкових класів у експериментальній групі.

Згідно з результатами нашого дослідження, на початку експерименту в контрольному класі 18% учнів (4 дитини) мали високий рівень інформаційної компетенції, 40% (10 дітей) - середній рівень, а 41% (11 дітей) - низький рівень. У експериментальному класі високий рівень було виявлено у 16% (4 дітей), середній у 37% (9 дітей), а низький у 47% (12 дітей).

Після формувального етапу експерименту в експериментальній групі високий рівень сформованості інформаційної культури збільшився до 21%, середній рівень досяг 46%, а низький рівень зменшився до 33%. У контрольній групі відсоткове співвідношення високого рівня залишилося сталим (20%), середній рівень збільшився до 42%, а низький рівень досяг 39%.

Отже, в експериментальній групі відзначається певне покращення високого та середнього рівнів сформованості інформаційної культури учнів початкових класів, а також спостерігається зменшення низького рівня.

Висновки до другого розділу

У рамках дослідження, спрямованого на визначення рівня сформованості інформаційної культури в учнів початкових класів, був проведений експеримент. У дослідженні взяли участь учні 3 «А» та 2 «Б» класів (загалом 50 осіб).

Експеримент складався з трьох етапів. Перший етап передбачав діагностику рівня сформованості інформаційної культури (констатувальний експеримент). Другий етап включав розробку методичних рекомендацій з формування та розвитку інформаційної культури під час уроків української мови у 3 класі експериментальної групи. Третій етап – контрольний експеримент, спрямований на порівняння даних до та після формувального етапу.

Результати діагностики показали, що на початковому етапі більшість учнів (47%) має низький рівень сформованості інформаційної культури, 37% – середній, і лише 16% – високий. Це свідчить про необхідність педагогічної підтримки та впровадження спеціальних заходів для підвищення рівня інформаційної культури.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють важливу роль у розвитку інформаційної культури молодших школярів на уроках української мови.

З точки зору розвитку медіаграмотності, використання ІКТ дозволяє вчителям формувати у школярів навички ефективного користування різними медіаресурсами та критичного сприйняття інформації з них.

З іншого боку, використання ІКТ на уроках української мови сприяє формуванню інформаційних навичок. Школярі здобувають навички пошуку, відбору та оцінки інформації, що сприяє розвитку їх здатності самостійно працювати з текстами та документацією.

Додатково, використання ІКТ дозволяє залучати учнів до дослідницької діяльності, що сприяє розвитку асоціативного мислення та розширює їхнє розуміння мови через етимологію слів та їх походження.

Застосування ІКТ на уроках також сприяє розвитку творчих навичок учнів, оскільки вони можуть використовувати ці технології для створення презентацій, мультимедійних проєктів, а також для написання та редагування текстів.

Використання ребусів та віршів при вивченні слів зі складним написанням сприяє емоційному зацікавленню дітей, уникненню монотонності та мотивації до навчання. Також мовні вікторини, анаграми, та кросворди використовуються для активізації інтелектуальної діяльності школярів.

Мультимедійні презентації відмінно підходять для ознайомлення з новим матеріалом, закріплення та узагальнення знань, а також на інтегрованих уроках. Щодо використання ІКТ в організації уроків, вони дозволяють раціонально організувати навчальний процес, підвищуючи ефективність уроку, та забезпечують високий рівень диференціації навчання.

Загалом, використання ІКТ на уроках української мови сприяє покращенню рівня інформаційної культури молодших школярів, розвитку їхніх творчих інтересів, та формуванню навичок самостійної роботи з інформацією.

Отже, проведений експеримент підтвердив ефективність спроектованої моделі формування інформаційної культури учнів початкових класів.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження з проблеми формування інформаційної культури учнів початкових класів під час вивчення української мови дало підстави для таких висновків.

1. Аналіз методичної літератури щодо формування умінь роботи з інформацією учнів початкової школи підкреслює актуальність цієї теми для сучасного освітнього процесу. Науковці акцентують увагу на важливості використання інтерактивних методів та сучасних інформаційних технологій для ефективного формування умінь обробки та аналізу даних у молодших школярів. Ключовою є інтеграція цих навичок у різні предмети з метою забезпечення системності та їхнього використання в різноманітних контекстах. Важливим аспектом є залучення учнів до практичних завдань, які сприяють розвитку їхніх аналітичних та логічних вмінь, сприяють формуванню критичного мислення та готовності до подальшого вивчення більш складних аспектів обробки інформації в середній і старшій школі.

2. Інформаційна культура учнів початкових класів визначає їх здатність ефективно взаємодіяти з інформацією в сучасному інформаційному суспільстві. Цей аспект освітньої парадигми передбачає засвоєння учнями не лише базових знань, а й вмінь та навичок, які стосуються збору, оцінки, обробки та використання інформації.

Особливості формування інформаційної культури в учнів початкових класів визначаються необхідністю врахування їхніх психологічних та когнітивних особливостей. З урахуванням розвитку дитячого мислення та здібностей, процес формування інформаційної культури має бути доступним, цікавим і спрямованим на розвиток критичного мислення.

У процесі формування та розвитку інформаційної культури учнів початкових класів можна використовувати різноманітні методи, засоби та прийоми. Основні підходи включають метод проектів, «Шапку де Боно», складання синквейнів, а також використання проблемного та евристичного методів навчання. При цьому, значне значення приділяється використанню

сучасних ІКТ-технологій та методів роботи. Для ефективного розвитку інформаційної культури в учнів початкових класів рекомендується застосовувати такі прийоми, як розширення педагогічного поля, підтримка допитливості, стимулювання пізнавального інтересу та активності, формування позитивного ставлення до пізнавальної діяльності та створення ситуацій успіху.

3. Науковий аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив визначити ключові критерії формування інформаційної культури у здобувачів початкової освіти. Ці критерії визначаються з огляду на психологічні та педагогічні аспекти, які взаємодіють у процесі освітнього впливу.

Першим із них є мотиваційний критерій, що враховує інтерес учнів до процесу збору та обробки інформації, активну участь у виконанні завдань, пов'язаних із пошуком та аналізом інформації, а також розвиток прагнення до саморозвитку через інформаційну діяльність. Другий критерій – когнітивний – враховує розуміння основних понять інформатики та інших предметів, пов'язаних зі збором та обробкою інформації. Серед показників цього критерію – вміння критично оцінювати інформаційні ресурси та засвоєння навичок пошуку та вибору інформації в Інтернеті.

Ціннісний критерій визначає розвиток в учнів ціннісних орієнтацій щодо використання інформації для власного розвитку, а також формування усвідомлення важливості етичних аспектів використання інформації.

Діяльнісний критерій обумовлює здатність вчителів та учнів реалізовувати проекти, спрямовані на збільшення рівня інформаційної культури, а також вміння використовувати різноманітні інформаційні ресурси для вирішення конкретних завдань.

Рефлексивно-оцінний критерій включає в себе вміння учнів самостійно оцінювати отриману інформацію, а також наявність навичок аналізу власної інформаційної діяльності та усвідомлення власних успіхів і труднощів.

Рівні сформованості інформаційної культури в учнів початкових класів представлені в контексті трьох категорій: високий рівень, середній рівень і

низький рівень. Кожен рівень має свою характеристику, що відображає особливості засвоєння та використання інформації учнями.

На високому рівні сформованості інформаційної культури учень проявляє високий рівень активності та власної ініціативи. Він систематично використовує отриману інформацію для вирішення нових завдань, наводить вагомі докази своєї точки зору та вміє виділяти основне від другорядного. Здатний успішно застосовувати свої знання, вміння і навички у життєво важливих ситуаціях, а також встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

На середньому рівні учень сприймає інформацію як засіб самореалізації у суспільстві. Він може описувати, порівнювати та аналізувати отриману інформацію під час уроку, а також вирішувати нові навчальні завдання, обмежені певними умовами.

На низькому рівні сформованості інформаційної культури учень сприймає інформацію, яка є для нього важливою і викликає підвищений інтерес. Для засвоєння матеріалу він може використовувати підказки вчителя, відтворювати раніше отримані знання та вирішувати типові завдання, проте не здатний переносити отриману інформацію на інші види діяльності, крім навчальної.

4. У рамках дослідження, спрямованого на визначення рівня сформованості інформаційної культури в учнів початкових класів, був проведений експеримент. У дослідженні взяли участь учні 3 «А» та 3 «Б» класів (загалом 50 осіб).

Експеримент складався з трьох етапів. Перший етап передбачав діагностику рівня сформованості інформаційної культури (констатувальний експеримент). Другий етап включав розробку методичних рекомендацій з формування та розвитку інформаційної культури під час уроків української мови та літературного читання у 2 класі експериментальної групи.

Третій етап – контрольний експеримент, спрямований на порівняння даних до та після формування етапу.

Результати діагностики показали, що на початковому етапі більшість учнів (47%) має низький рівень сформованості інформаційної культури, 37% – середній, і лише 16% – високий.

У дослідженні визначено модель формування інформаційної культури учнів початкових класів під час вивчення української мови як опис та теоретичне обґрунтування структурних компонентів цього процесу.

Конструювання моделі передбачало наповнення її змісту у відповідності до трьох структурних блоків: цільового, організаційно-практичного та результативного. Цільовий компонент містив мету нашого дослідження та відповідні завдання. Педагогічне забезпечення процесу формування інформаційної культури учнів початкових класів під час вивчення української мови становить організаційно-практичний компонент, що уміщував етапи, форми, методи, педагогічні умови. Основними методами формування інформаційної культури учнів початкових класів під час вивчення української мови нами було визначено: робота в парах і групах, робота з підручником, практичні вправи, головоломки, загадки та ребуси, мозковий штурм, мікрофон, аудіо-візуальні методи, навчально-демонстраційні програми, тести, дидактичні та розвивальні ігри, комп'ютерні тренажери, метод проєктів, ІКТ.

Структурними компонентами результативного блоку були критерії, показники та рівні інформаційної культури учнів початкових класів. Результатом, визначеним у моделі є високий рівень сформованості інформаційної культури учнів початкових класів.

У процесі дослідження було враховано наступні педагогічні умови, які сприятимуть формуванню інформаційної культури учнів початкових класів: вивчення лінгвістичних особливостей різних медійних форматів на уроках української мови; реалізація проєктної діяльності, що спрямована на дослідження різних лінгвістичних аспектів української мови; застосування сучасних інформаційних та комунікаційних технологій на уроках української мови.

Розроблена модель характеризується цілісністю, поетапністю реалізації та динамічністю. Її теоретичне обґрунтування засвідчує відповідність моделі потребам удосконалення процесу формування інформаційної культури учнів початкових класів. Запропоноване використання методів та педагогічних умов

дає змогу інтегруватись розробленій системі в існуючі умови закладу загальної середньої освіти. Із методичної точки зору розроблення моделі дає нам змогу провести усвідомлений пошук оптимальних шляхів формування інформаційної культури учнів початкових класів та на кінцевому етапі експериментального дослідження допоможе співставити реальний стан із бажаним.

Мета експериментальної роботи на формувальному етапі полягала в апробації моделі формування інформаційної культури учнів початкових класів на уроках української мови.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відіграють важливу роль у розвитку інформаційної культури молодших школярів на уроках української мови. З точки зору розвитку медіаграмотності, використання ІКТ дозволяє вчителям формувати у школярів навички ефективного користування різними медіаресурсами та критичного сприйняття інформації з них. З іншого боку, використання ІКТ на уроках української мови сприяє формуванню інформаційних навичок. Школярі здобувають навички пошуку, відбору та оцінки інформації, що сприяє розвитку їх здатності самостійно працювати з текстами та документацією.

Додатково, використання ІКТ дозволяє залучати учнів до дослідницької діяльності, що сприяє розвитку асоціативного мислення та розширює їхнє розуміння мови через етимологію слів та їх походження.

Застосування ІКТ на уроках також сприяє розвитку творчих навичок учнів, оскільки вони можуть використовувати ці технології для створення презентацій, мультимедійних проєктів, а також для написання та редагування текстів.

Використання ребусів та віршів при вивченні слів зі складним написанням сприяє емоційному зацікавленню дітей, уникненню монотонності та мотивації до навчання. Також мовні вікторини, анаграми, та кросворди використовуються для активізації інтелектуальної діяльності школярів.

Мультимедійні презентації відмінно підходять для ознайомлення з новим матеріалом, закріплення та узагальнення знань, а також на інтегрованих уроках. Щодо використання ІКТ в організації уроків, вони дозволяють раціонально

організувати навчальний процес, підвищуючи ефективність уроку, та забезпечують високий рівень диференціації навчання.

Загалом, використання ІКТ на уроках української мови сприяє покращенню рівня інформаційної культури молодших школярів, розвитку їхніх творчих інтересів, та формуванню навичок самостійної роботи з інформацією.

Після формувального етапу експерименту в експериментальній групі високий рівень сформованості інформаційної культури учнів початкових класів збільшився до 21%, середній – до 46%, а низький рівень сформованості інформаційної культури учнів початкових класів зменшився до 33%. У контрольній групі відсоткове співвідношення високого рівня залишилося на одному рівні (20%), середній рівень збільшився до 42%, а низький – до 39%.

Таким чином, в експериментальній групі спостерігається певне покращення високого та середнього рівнів сформованості інформаційної культури учнів початкових класів, а також спостерігається зменшення низького рівня. Спроектowana модель підтвердила свою ефективність, гіпотеза дослідження підтвердилась.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейській вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади. *Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід*: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. С. 81-109.
2. Антощук С. В. Інтернет-ресурси та веб-сервіси як навчальні інструменти педагога. *Організаційно-практичні засади розвитку цифрового освітнього простору закладу освіти*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет- конф., 5-6 травня 2020 р. Київ : ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти», 2020. С. 23-27. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722629>;
<https://drive.google.com/drive/folders/1n54sKPVf6tpPq6RIYtXbCXDrHJBw-1S>
(дата звернення: 10.09.2023)
3. Ануфрієва О. Оцінка рівня всебічного розвитку особистості молодшого школяра. *Початкова школа*. 1998. №12. С. 41-43.
4. Барановська О. Інформаційні компетентності учнів як дидактична категорія. *Біологія і хімія в школі*. 2004. № 6. С. 32–34.
5. Безпалько О. В. Компетентнісний спектр майбутнього соціального педагога як основа професіоналізму. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Вип. 84. Житомир-Київ, 2015. С. 60-64.
6. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
7. Бех І. Д. Вивчення особистості молодшого школяра. *Початкова школа*. 1993. №3. С. 6-10.
8. Биков Ю. В. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти. *Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики* (до 25-річчя НАПН України). 2017. С. 191-198.
9. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_8. (дата звернення: 02.01.2024).

10. Бібік Н.В. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи*: Бібліотека з освітньої політики. К.: «К.І.С.», 2004. С. 45-50.
11. Білецька Г. А. Критерії, показники й рівні сформованості природничонаукової компетентності майбутніх екологів. *Освіта та педагогічна наука*. 2014. № 2. С. 19–24.
12. Богуш А. М. Дитиноцентризм Василя Сухомлинського в педагогічному вимірі століття. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Серія : Педагогічні науки. 2018. №3(1). С. 17–21.
13. Бондар Л. В. Спільна учбова робота молодших школярів як фактор інтелектуального розвитку. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. пр.* К., 2001. Т.3. Ч.6. С. 220-225.
14. Бутківська П. Цінності: від учителя до учня. *Початкова школа*. 1997. №2. С. 6-8.
15. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2018. 400 с.
16. Власій О. О. Можливості використання ігрових технологій для підготовки майбутніх учителів до формування цифрової компетентності школярів. *Молодь і ринок*. 2021. URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/239320/237711> (дата звернення: 11.01.24).
17. Вороновська Ю. М. Умови формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: реалії, нові ідеї та перспективи: IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 189–191.
18. Вороновська Ю. М., Новосельська Н. Т. Критерії формування інформаційно-цифрової компетентності здобувачів початкової освіти в умовах нової української школи. *Proceedings of V International Scientific and Practical Conference: Modern science: innovations and prospects*. Stockholm, 2022. С. 366– 369.
19. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні*

технології і засоби навчання. 2017. Т. 61. № 5. DOI:
<https://doi.org/10.33407/itlt.v61i5.1744>

20. Гнатюк О. В. Психолого-педагогічні проблеми навчання і розвитку молодших школярів в умовах Нової української школи. *Збірник тез наукових доповідей*. 2021. № 9.

21. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23-30.

22. Гриневич Л. М. Наукова освіта як основа формування інноваційно компетентності в умовах цифрової трансформації суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. №77.

23. Гриньова М. Ефективність надання державної підтримки реформи «Нова українська школа» закладам освіти Полтавщини. *Імідж сучасного педагога*. 2021. № 1. С. 5-13.

24. Державний стандарт початкової загальної освіти. 2018. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.01.2024).

25. Для батьків першокласників про Нову українську школу. URL:
<https://mon.gov.ua/storage/app/media/nova-ukrainska-shkola/NEW-SCHOOL.pdf>.
(дата звернення: 02.01.2024).

26. Донченко Т. Організаційна діяльність учнів на уроках української мови. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. II Бугайківські читання. 2011. № 5. С. 63–66.

27. Дрокіна А. С. Модернізація професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів в умовах інформатизації освіти. *Розвиток виховної роботи усучасному вищому навчальному закладі: змістовні домінанти та тенденції*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Харків: ФОП Петров В. В., 2016. С. 125- 129.

28. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.

29. Енциклопедія освіти. Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ, 2008. 1040 с.

30. Жалдак М. Проблеми інформатизації навчального процесу в середніх і вищих навчальних закладах. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. №3. С. 8-15.

31. Запорожцева Ю. С. Інформаційно-цифрова компетентність як складник сучасного навчально-виховного процесу. *Теорія і методика професійної освіти*. 2019. №12. С.79-82.

32. Захарова Г. Б. Формування математичної компетентності молодших школярів засобами інформаційних технологій : кваліфікаційна робота освітнього ступеня «магістр» студ. II курсу, 61 групи, заочної форми навчання, спец.: 013 »Початкова освіта» / наук. керівник: к. п. н., доцент Т. П. Запорожченко / Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв; Кафедра дошкільної та початкової освіти. Чернігів, 2022. 94 с.

33. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія. К.: ВПОЛ. 2000.

34. Ісхакова Л. В. Організація групових форм роботи на уроці. *Початкова школа*. К., 1996. №7. С. 28-37.

35. Калінін В. О. Формування інформаційно-цифрової компетентності учнів старшої школи засобами іноземної мови як ключової компетентності Нової української школи. *Молодь і ринок*. 2018. №9 (164). С. 85-90.

36. Караман О. Л. Педагогічні технології в сучасних наукових дослідженнях: досвід та інновації. Монографія Старобільськ. Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2017. 372 с.

37. Кириченко М. О. Цифрова культура як результат розвитку культури інформаційного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. 2017. Вип. 124. С. 179–182.

38. Коваленко В. В. Використання web-орієнтованих і мультимедійних технологій у формуванні соціальної компетентності молодших школярів. Київ, 2018. 286 с.

39. Коневщинська О. Е., Оврачук О. В. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи. *Зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару*. К.: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018. 61 с.

40. Концепція Нової української школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 10.01.24).

41. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ : Педагогічна думка, 2008. С. 267–311.

42. Локшина О. Розвиток компетентнісного підходу в освіті Європейського Союзу. *Шлях освіти*. 2007. № 1. С. 16-21.

43. Луначек В. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі. *Держава та суспільство*. 2013. № 1. С. 155-162. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2013-1/doc/4/01.pdf> (дата звернення: 02.01.2024).

44. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Навчальний посібник 5-е видання, доповнене і перероблене. Київ, 2007. 656с. URL: <https://sites.google.com/site/pedagogikasny/pedagogika/pedagogika-mojseuk-n-e-navc-posibnik> (дата звернення: 02.01.2024).

45. Москаленко Н. В. Ключові компетентності у фізичному вихованні школярів в рамках реформи “Нова українська школа”. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 5 К (113). С. 223-228.

46. Нагорна Н. В. Формування у студентів понять компетентності й культури . *Виховання і культура*. 2007. №1 2. С. 266-268.

47. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с. Новосельська Н. Т. Використання LEGO-технології в освітньому просторі НУШ. *Молодий вчений*. 2020. № 10(1). С. 144-146.

48. Овчарук О. В. Інформаційно-комунікаційна компетентність як предмет обговорення: міжнародні підходи. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2013. № 7. С. 3–6.

49. Петренко С.В. Інформаційно цифрова компетентність учня у контексті формування Нової Української Школи. *Інноватика у вихованні*. 2017 (Вип.6). – С. 144-156.

50. Пріма Р. Теоретичні засади формування цифрової компетентності майбутнього вчителя початкової школи в умовах реформування системи освіти. *Scientific Collection «InterConf»*. 2022. №114. С. 162-166. 53. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://www.golos.com.ua/article/294010> (дата звернення: 06.06.2023).

51. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF?lang=en#Text> (дата звернення 13.01.24).

52. Сидоренко В. В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісно- світоглядний аспект. *Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології*. Збірник матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет- конференції. К.: Агроосвіта, 2018. С. 121-128.

53. Сисоєва С. О. Педагогічні технології: коротка характеристикасутнісних ознак. Педагогічний процес: теорія та практика. 2006. № 2. С. 127–131.

54. Сіненко К. О. Сутність і зміст поняття «Інформаційно-цифрова компетентність молодшого школяра». 2020. URL: <http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6557/Sinenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 11.01.24).

55. Снітко М. А. Компетентнісний підхід до діяльності підлітків у Інтернет-мережі. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Чернігів*, 2010. Вип. 84. С. 35-39.

56. Стеганцева В. В. Формування інформаційно-цифрової компетентності молодшого школяра у контексті його кіберсоціалізації. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. 2022. №1(23). С. 33.

57. Тадаєва А. В. Соціально-педагогічний супровід соціалізації молодших школярів в сучасному інформаційному просторі : автореф. дис. на здобуття наук.

ступ. канд. пед. наук : 13.00.05 – соціальна педагогіка / А. В. Тадаєва ; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2016. 23 с.

58. Типова освітня програма початкової освіти. Цикл І (1 – 2 класи). Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України № 743-22 від 12.08.2022. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (дата звернення: 10.01.24).

59. Чайка В. М., Шишак А. М. Діджиталізація початкової освіти: проблеми і перспективи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон: Херсонська академія неперервної освіти, 2021. Вип. 50. С.38-47.

60. Черних О. О. Соціально-педагогічний супровід формування безпечної поведінки підлітків в Інтернеті. *Наукова скарбниця освіти Донеччини : науково-методичний журнал*. 2017. № 2. С. 52–57.

61. Шишак А. М. Інформаційно-комунікаційна та інформаційно-цифрова компетентності молодшого школяра: порівняльний аналіз змісту понять. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. О. Бартош*. Ужгород : Говерла, 2022. Вип. 1 (50). С. 315–318.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тема №1. Робота з мультфільмом і казкою

- Якщо можна, назвемо його уроком «Досліджуємо медіа». Отже, уявимо, що на попередньому уроці ми з дітьми працювали над казкою «Лисичка і Журавель», ознайомилися, прочитали, проаналізували. Діти її тепер добре знають. У вас вона є у підручниках.

1. Актуалізація знань.

- З яким твором ми познайомилися на минулому уроці? (Казкою «Лисичка і Журавель»)

слайд 7

- До яких казок вона належить? (Українських народних казок)
- У якому вигляді її подано у підручнику? (У текстовому)
- Хто головні герої? (Лисичка і Журавель)
- Яка головна думка? (Роби іншому так, як хочеш, щоб зробили тобі)
- Як ми її визначили? (Самостійно зробили висновок зі змісту казки)

1. Робота над мультфільмом

- А зараз пропоную вам переглянути відео. Будьте уважними, спостережливими.

(перегляд мультфільму « Лисичка і Журавель»

<https://www.youtube.com/watch?v=eOKDrePoRo0>)

- Яке відео ми переглянули? (Мультфільм)
- Мультфільм – це кіномистецтво оживляти зображення, це покадрова зйомка фаз руху об'єктів. Яке слово, близьке за значенням, можна підібрати до слова мультфільм? (Анімація)
- Які види анімацій (мультфільмів) ви бачили? (Мальовані (графічні), з пластиліну або готових ляльок (об'ємні), комп'ютерні тощо)
- Який з видів анімацій вам подобається більше? Чому?
- Чи цікаво вам було переглядати сьогоднішній мультфільм? Чому?
- Чи змінилося ваше відношення до Лисички? До Журавля? Якщо змінилося, то що на це вплинуло?

•Робота в групах

- Ми з вами прочитали казку «Лисичка і Журавель», переглянули одноіменний мультфільм. Пропоную попрацювати в групах для порівняння цих медіапродуктів, а саме інформації, яку ми отримуємо від них. Всю свою роботу ви фіксуєте на аркушах паперу в зручній для вас формі.

Я пропоную для груп такі завдання:

I група

Знайти спільне в казці і мультфільмі

II група

Порівняти, знайти, визначити відмінності казки і мультфільму

III група

Проаналізувати, де повніше розкрито характер головних героїв

IV група

Проаналізувати, для кого призначені ці медіапродукти.

(Робота в групах, презентація роботи груп)

- Який висновок ми можемо зробити, порівнявши ці медіапродукти відносно інформації, яку ми отримали з кожного з них? (Казка і мультфільм доповнюють одне одного, дають нам більш точну і глибшу інформацію різними засобами).

Тема №2. Досліджуємо медіа: селфі.

Тип уроку. Урок формування компетентностей.

Автор: Прокопенко Віталіна Василівна, вчитель початкових класів Півнянського ЗЗСО I – III ступенів Кожанської селищної ради Київської області.

Програма. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3 – 4 клас. – 2019. № 1273

Мета. Формувати предметних і ключових компетентностей (комунікативна, читацька, навчання впродовж життя, природнича, соціальна); розвиток зв'язного мовлення, образного мислення, навички співпраці та культури командної роботи; виховання ціннісного ставлення до сімейних традицій, бажання робити добро, проявляти почуття, чуйність, милосердя, доброту.

Учні: пояснюють зміст побачених світлин; визначають мету селфі, їхню роль; самостійно будують висловлювання на розуміння селфі; проявляють фантазію; аргументують думку власними прикладами; взаємодіють усно; розуміють головну мету селфі; висловлюють припущення на основі почутого; ставлять запитання; беруть участь у колективному обговоренні; висловлюють власні ставлення до змісту прослуханої інформації; користуються формулами мовленнєвого етикету; дотримують правил спілкування.

Обладнання: селфі відомих особистостей України, фотозона «Селфі з книгою», нові книги, придбані для класної бібліотечки, картки.

Меседж уроку: «Хто чим багатий, той тим і ділиться»

Кольорові слова уроку: селфі, фото.

Хід уроку

I. Вступна частина

1. Мотиваційна хвилина. Слухання притчі «Хто чим багатий, той тим і радий».

Жили два сусіди. Перший був добрим, чуйним. І все у нього в житті ладилось – і в сім'ї, і на роботі, будинок був красивий і великий, і в саду завжди росло багато квітів, фруктів і овочів.

Другий сусід був злісним і заздрисним, і від того у нього самого все йшло шкереберть: і будиночок весь нахилився, і в городі крім бур'яну нічого не проростало. Злився сусід, заздрив удачливому товаришеві і постійно намагався йому якусь гидоту зробити: то сміття накидає, то ще що-небудь нехороше придумає.

Прокинувся одного разу чоловік у доброму настрої, вийшов на танок, а там – відро з помиями. Узяв він його, помії вилив, відро вишкріб аж до блиску, назбирав у нього найбільших, стиглих і смачних яблук та й пішов до сусіда. Той, зачувши стукіт у двері, зловтішно подумав: «Нарешті я йому допік!». Відчиняє двері, сподіваючись на скандал, а чоловік протягує йому відро з яблуками і каже: «Хто чим багатий, той тим і ділиться!»

– Як ви зрозуміли притчу? (Добра людина з доброго серця виносить добро...)

– За добро не просять подяки, не чекають винагороди. Добрі справи роблять безкорисно, зі щирим серцем, просто так, безкоштовно.

– Сьогодні меседжем уроку я пропоную слова з притчі: **«Хто чим багатий, той тим і ділиться!»**

– Чим ви можете сьогодні поділитися? (Посмішкою, гарним настроєм. Порадою).

– Чим може ділитися людина з іншими людьми?

– Як ви можете ділитися? (Словесно, емоціями, діями, вчинками...).

– А я хочу поділитися з вами новими книгами, що придбала для нашої бібліотечки. (Вчитель демонструє книги для класної бібліотечки).

– А ще хочу поділитися світлинами, що отримала від вас, після виконання практичних робіт та під час відвідування бібліотеки.

(Фотозона «Селфі з улюбленою книжкою»)

– Як ще можна сказати по іншому? (Фото, селфі)

– Що спільного, що відмінного?

II. Основна частина

– Сьогодні у нашому медіа віконці – селфі, засіб для збереження та передачі інформації.

1. Робота за підручником (сторінка 68)

– Чи любите ви робити селфі? З якою метою?

– Селфі – феномен електронної сучасності.

– Цікаво знати.

Фотографія, фото (від [грецького світло](#) та пишу) – сукупність різноманітних науково-технічних засобів і [технологій](#), які мають на меті реєстрацію поодиноких довготривалих [зображень](#) об'єктів за допомогою [світла](#).

Селфі ([англ.](#) — *сам, само*) вид [фотографії](#), [автопортрет](#), зроблений за допомогою камери [смартфона](#), [фотоапарата](#) чи [веб-камери](#). Може бути зроблений фотографуванням як власного вигляду, так і його відображення

у [дзеркалі](#). Часто користувачі одразу завантажують селфі на власні сторінки у [соціальних мережах](#). Цей вид фотографії медіадослідники із Graduate Center у [Нью-Йорку](#) називають одним із феноменів електронної сучасності. Вперше поняття «селфі» з'явилося на австралійських інтернет-форумах у 2002 році і отримало широку популярність на початку 2010-х років через поширення мобільних пристроїв із фотокамерами та розвитком мобільних додатків, як-от [Instagram](#).

а) Робота зі словом.

Опрацюємо інформацію на сторінці 68.

- Прочитайте інформацію, що пропонують для обговорення.
- Чи правильно роблять селфі діти?
- Чи варто робити такі селфі?
- Яких селфі слід уникати? Чому?
- Що може трапитися, якщо не дотримуватися порад?

б) **Аналізуємо конкурс «Селфі з улюбленою книжкою»** сторінка 69.

- Прочитайте інформацію.
- З якою метою проводиться конкурс?
- Хто бере участь у конкурсі?

Цікава інформація.

Директор бібліотеки у селі Нове Село на Виноградівщині вирішила зацікавити до читання молодь за допомоги модерних засобів.

Мелінда Молнар оголосила акцію у соціальній мережі Facebook і назвала її «Book & Face», або «Селфі з улюбленою книгою: читаю і тобі раджу!». Завдання нескладне: всім охочим пропонується зробити фото з книгою та розмістити на сторінці. «Давайте робити селфі з улюбленою книжкою чи з тою, яку читаєте зараз і ділитись гарними книгами з іншими! Фото надсилайте на нашу сторінку в Facebook. Переможця чекає подарунок!!!», - зазначає Мелінда Молнар. До акції, яка триватиме до 24 березня, можуть приєднатися всі бажаючі, незалежно від віку. Свої селфі з книгами вже надіслало кілька десятків учасників, при чому, не лише діти, а й дорослі.

Слід зазначити, що сільська бібліотека Нового Села має свій сайт та визнана однією з найкращих на Закарпатті.

Фізкультхвилинка

2. Практична робота.

а) Асоціативний куш «Книжкове різномайття».

– Які книжки є?

б) Ознайомлення з пам'яткою «Для чого потрібна людині книга»

– Давайте переглянемо, в яких випадках ми можемо звернутися до книги.

Пам'ятка «Для чого потрібна людині книга»

1. Якщо тобі потрібен співрозмовник – бери книгу.
2. Якщо ти сумуєш – відкрий книгу.
3. Тобі необхідна порада – знайди її в книзі.
4. Потрібен друг – подружися з книгою.
5. Хочеш стати справжньою людиною – читай книгу.

– Дізнавшись про такий конкурс, ми теж вирішили долучитися до популяризації книги. Тож нашій одноденний проект «Селфі з улюбленою книгою» передбачав наступне:

- 1) відвідування шкільної бібліотеки;
- 2) ознайомлення з бібліотечним фондом;
- 3) селфі з улюбленою книгою.

– Як результат ми отримали:

- 1) відеоматеріал «Ми в бібліотеці»;
- 2) обрали книги для читання
- 3) з отриманих селфі та фото створили фотозону.

г) Вправа продовж речення «Книжка для людини необхідна, як ...».
(...скрипка для музиканта, ...Сонце для Землі, ... пензлик для художника...).

г) Будемо ділитися інформацією.

– Читати книги і бути освіченою людиною сьогодні модно. Для участі у конкурсі «Селфі з улюбленою книгою: сам читаю і тобі раджу» я обрала книгу «Вірші» автора Василя Голобородько. Ця книга мене зацікавила тим, що його твори відрізняються від творів інших авторів своєю простотою та мінімалізмом. Ось що пише сам авто про свою творчість: «Вірші поглиблюють наші знання про світ. Світ після читання віршів стає не таким простим, як ми його звично сприймаємо. Кожен може стати поетом, писати вірші, це не те вміння, що надається якимсь винятковим людям. Вірші виникають і пишуться, ніби самі по собі. Але треба багато знати, читати, бо тільки на цьому ґрунті вірші писатимуться потім самі по собі.»

Я зрозуміла найважливіше: різні люди сприймають поезію по-різному. Це залежить від культурного досвіду кожного. Людей без такого досвіду, мабуть, немає. Але у всіх він різний. Діти теж мають цей досвід.

д) Інтерактивна вправа «Крісло автора» (діти по черзі презентують обрану книгу, користуючись шаблоном)

– Для участі у конкурсі «Селфі з улюбленою книгою: сам/сама читаю і тобі раджу» я обрав/обрала книгу ... .

– «Читання для мене – як повітря. Для того щоб щось «видавати», необхідно давати голові інформацію для переробки: фільми, музику, книжки. Узагалі мозок без книжок всихається і стає маленьким, як сірникова коробка», - це слова відомого співака Кузьми, тобто Андрія Кузьменка, чи просто Скрябіна. Не уявляють себе без книги відомі артисти, співаки, бізнесмени. Ольга Фреймут радить читати книжки в дитинстві, «бо потім у ці історії можна не повірити».

е) доповни прислів'я

- Одна книга тисячі людей ... навчас.
- З книгою подружишся – ... розуму наберешся.
- Книга вчить, ... як на світі жить.
- Книга твій друг, ... без неї як без рук.
- Сонце – джерело світла, ... а книга – знань.
- Хто багато читає, ... той багато знає.
- Книга не пряник, ... а дітей до себе манить.

- Книга – ключ ... до наук і знань.

- **III. Заключна частина**

- 1) Рефлексійний аналіз

– Якби ви були автором, яку б книгу ви написали?

- 2) Інтерактивна вправа «Займи позицію»: «Книги потрібно читати щодня», «Книги потрібно читати час від часу», «Книги – це не сучасно».